

Stenografisch verslag van een openbaar verhoor in het kader van de parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties op 23 juni 2014 in de Enquêtezaal van het Logement te Den Haag.

Gehoord wordt: de heer Willem van Leeuwen

Aanvang: 13.00 uur

Voorzitter: Van Vliet

Griffier: Esmeijer

Verder zijn aanwezig de commissieleden Bashir, Groot, Hachchi, Mulder en Oskam.

De **voorzitter**: Welkom mijnheer Van Leeuwen, namens onze hele parlementaire enquêtecommissie Woningcorporaties. Wij doen onderzoek naar opzet en werking van het hele stelsel van corporaties en naar incidenten die daarin plaatsvonden. Daarom willen wij weten wat er allemaal gebeurde, hoe dat allemaal kon gebeuren en wie de verantwoordelijken zijn. Vandaag, mijnheer Van Leeuwen, verbreedt de commissie haar focus wat naar een aantal casussen. Om licht te doen schijnen op de werking van de sector gaan wij naar wat andere instituten, onder andere naar overheid en politiek. Daar gaan wij uitgebreid naar kijken. Zo komen wij nu als tussenstap bij Aedes, de koepelorganisatie die wij vaak tegenkomen.

In dit verband, mijnheer Van Leeuwen, wordt u zelf vandaag gehoord als getuige. Dit verhoor vindt plaats onder ede. U hebt ervoor gekozen om de belofte af te leggen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zult zeggen. Als u opstaat en mij nazegt: dat beloof ik.

De heer **Van Leeuwen**: Dat beloof ik.

De **voorzitter**: U staat onder ede, mijnheer Van Leeuwen. Neemt u plaats. De microfoon kan aanblijven gedurende het hele verhoor. Meerdere leden

van onze commissie stellen graag vragen aan u. Het woord geef ik nu eerst aan collega Groot.

De heer **Groot**: Dank u wel, voorzitter. Welkom, mijnheer Van Leeuwen. U was van 1998 tot 2008 tien jaar voorzitter van de brancheorganisatie Aedes. Daarvoor was u voorzitter van het Nederlands Christelijk Instituut voor Volkshuisvesting (NCIV). U stond als eerste man van de brancheorganisatie mede aan de wieg van de verzelfstandiging van de woningcorporatiesector in de jaren negentig. U was ook betrokken bij de verdere vormgeving van het stelsel daarna. Vanuit die betrokkenheid zouden wij u graag een aantal vragen stellen.

Ik zou willen beginnen bij het rapport "De Balans Verstoord" van Aedes. Dat rapport is na uw vertrek gemaakt. Vorig jaar kwam dat uit. Het ziet voor een groot deel terug op de periode dat u voorzitter was van de branchevereniging. In dat rapport "De Balans Verstoord" wordt een aantal kritische noten gekraakt over het concept van zelfregulering. Als voorzitter van Aedes was u juist een groot pleitbezorger van die zelfregulering. De eerste vraag is: deelt u de conclusie in het rapport "De Balans Verstoord" dat zelfregulering niet heeft gebracht wat ervan werd verwacht?

De heer **Van Leeuwen**: Ja, die conclusie deel ik.

De heer **Groot**: Die conclusie deelt u. Kunt u dat iets toelichten?

De heer **Van Leeuwen**: Om te beginnen was de zelfregulering in mijn ideaalplaatje zo succesvol geworden dat we hier nu niet hoefden te zitten. De zelfregulering heeft niet gebracht wat ik ervan verwachtte. De twee belangrijkste redenen zijn de volgende. De eerste is dat de leden van Aedes het concept wel droegen. Er werd ook altijd over besloten door congressen, door een ledenraad. Maar de uitwerking ervan, de implementatie, ging niet in het tempo dat mij voor ogen stond. Later heeft minister Winsemius het congres weleens voorgehouden dat het tempo wat laag lag. Toen heeft hij het woord "meestribbelen" genoemd. Daar herken ik mij wel in. Dat is de eerste reden.

De tweede reden is dat je een contramal nodig hebt in de wet- en regelgeving wil zelfregulering werken. Dat was ook altijd onderdeel van het concept zoals ik het uitdroeg. Het was ook onderdeel van de afspraken die ik daarover maakte met ministers, maar die contramal is er eigenlijk nooit gekomen. Dus ging er van de zelfregulering onvoldoende druk uit.

De heer **Groot**: Laten wij nog een stap verdergaan. Uw opvolger, de heer Calon, zegt zelfs dat de zelfregulering heeft gefaald vanwege het ontbreken van de contramal. Kun je het zelfs zo scherp stellen?

De heer **Van Leeuwen**: Dat vind ik wel een heel zware uitdrukking. Zij heeft niet gebracht wat wij ervan verwacht hadden. Die conclusie uit het rapport deel ik. Zij heeft veel ook wel gebracht. Natuurlijk focust u zich op de incidenten, maar er ging -- ik meen dat een van de anderen die u hebt verhoord, dat met zoveel woorden heeft gezegd -- ook absoluut een disciplinerende werking uit van alle aspecten van zelfregulering. De AedesCode, de governancecode, het visitatiestelsel, het benchmarksysteem; het disciplineerde wel. Alleen, Aedes is niet de partij die dat vervolgens kan afdwingen of handhaven. Dus je hebt een contramal nodig in de wet- en regelgeving, een systeemregel. Binnen het systeem wordt dan geborgd dat die zelfregulering ook werkt, afdwingbaar is en dat een externe toezichthouder daar toezicht op kan houden.

De **voorzitter**: Een kleine aanvulling, mijnheer Van Leeuwen. De commissie focust op de werking van het hele stelsel. Incidenten spelen daar een rol in. Dat betekent niet dat onze focus uitsluitend op de incidenten ligt. Hij ligt ook op wat er allemaal omheen gebeurt, zeg ik even ter aanvulling.

De heer **Van Leeuwen**: Gelukkig.

De heer **Groot**: Het is inderdaad een breed onderzoek. Als u het hebt over de contramal in de wetgeving, dan begrijp ik dat u het hebt over het verplicht maken van visitaties, verplichte governancecodes en verplichte

benchmarking. Moet ik het zo begrijpen dat de organisatie Aedes dan die instrumenten in handen krijgt die wettelijk verankerd zijn?

De heer **Van Leeuwen**: Ja, zo kunt u het uitdrukken. De vereniging, de leden zelf, binden zich eigenlijk aan de inhoud. Dus die maken een stelsel van benchmarking. Die maken een stelsel van visitatie. Zij stellen een governancecode op. Dat gebeurde overigens altijd met externe gezaghebbende personen in de rol van voorzitter erbij. Maar de overheid zou dat dan moeten verplichten om twee redenen. De eerste is dat niet alle organisaties lid zijn van Aedes. De organisatiegraad is hoog, maar er is geen verplicht lidmaatschap. Dus wil je het concept generiek kunnen toepassen en ook als overheid erop kunnen vertrouwen, dan zul je het algemeen verbindend moeten verklaren. De tweede is dat je er ook op moet kunnen toezien. Daar heb je dus een wettelijke basis voor nodig.

De heer **Groot**: In feite vraagt u dan aan de wetgever om meer macht voor de organisatie Aedes om haar leden te kunnen disciplineren? Kan ik dat zo zien?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, zo zou ik het niet uitdrukken. Het is een heel beproefd concept, ook in andere sectoren, dat je aan de rechtspersonen, de ondernemingen, de instellingen vraagt om met hun kennis van zaken het meest effectieve systeem in te richten. Maar om dat systeem vervolgens ook af te kunnen dwingen, heb je een contramal nodig in de wetgeving.

De heer **Groot**: Daarmee komt Aedes dan toch in feite in een soort toezichthoudende rol ten opzichte van haar leden te staan?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, integendeel. Als de overheid de systeemwet maakt, kan de overheid er ook op toezien of de corporaties zich aan die systeemeisen houden en, zo niet, ingrijpen.

De heer **Groot**: Dat was uw idee van de contramal. Tot 2005 wordt het concept van zelfregulering tamelijk breed gedragen, ook in de samenleving,

maar na 2005 keert het maatschappelijk tij snel en wordt men kritischer. Er komt ook meer kritiek op de woningcorporatiesector. Hoe verklaart u dat veranderende maatschappelijke tij?

De heer **Van Leeuwen**: Ik zit even na te denken over uw tijdtabel. In 2004 verscheen het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) "Bewijzen van goede dienstverlening". Dat was toen nog een belangwekkend pleidooi voor vormen van zelfregulering. In 2005 verscheen het SER-advies "Ondernemen voor de publieke zaak", waar ook een behoorlijke dosis zelfregulering in zat. Daar is ook draagvlak voor geweest. Dus ik denk dat dat iets verder in de tij is geweest, maar ik heb daar geen verklaring voor anders dan dat er misschien meer behoefte was vanuit de politiek om rechtstreeks te sturen.

De heer **Groot**: Waar komt die behoefte volgens u vandaan? Daar vroeg ik namelijk naar.

De heer **Van Leeuwen**: Tja, dat vind ik een ingewikkelde vraag. Ik denk dat het een beetje in de aard van politici ligt om te willen sturen.

De heer **Groot**: Oké. Het kan ook zijn dat men in de politiek ontevreden wordt over de prestaties van de volkshuisvesting.

De heer **Van Leeuwen**: Ja, maar dat kan ik mij niet zo herinneren uit die tij. Ik kan mij wel herinneren dat ... Daarom probeerde ik ook altijd met de bewindspersonen afspraken te maken over beleidsprioriteiten. Dat ging soms goed, maar niet altijd. Dan komen wij op het onderwerp dat je over de inhoud van het werk -- wat is in het belang van de volkshuisvesting? -- verschillende verwachtingen kunt hebben. Als de rijksoverheid daar door de jaren heen steeds wisselende verwachtingen over heeft -- veel bouwen? nee, veel verkopen; nee, in de wijken investeren -- dan doe je het dus eigenlijk nooit goed. Als je acht dingen doet, doe je er twee van de tien niet bij wijze van spreken. Daar kan dan ophef over ontstaan.

De heer **Groot**: De wisselende stemming in de politiek.

Ik wil even naar 2008. Dan komt het rapport van de commissie-Noordanus. De commissie-Noordanus doet in opdracht van Aedes onderzoek naar het functioneren van Aedes zelf. Dat rapport heeft de titel "Van antwoord tot heffing, en verder ... ?". In dit onderzoek wordt geanalyseerd dat er ook binnen Aedes heel veel onrust is over het functioneren van Aedes als brancheorganisatie. Daarin komt ook naar voren dat Aedes als brancheorganisatie zichzelf, haar eigen positie heeft overschat. Wat vindt u van die conclusie?

De heer **Van Leeuwen**: Daarbij past mij toch een zekere terughoudendheid, omdat je als raad van commissarissen en bestuur samen opdracht tot zo'n rapport geeft aan een commissie waar mensen in zitten aan wie je dat toevertrouwt, aan wie je dat oordeel toevertrouwt. Het rapport is door de ledenraad overgenomen, dus het rapport deugt. Zo simpel is het. Een van de belangrijke conclusies uit het rapport, namelijk dat de vereniging in het beantwoorden van de maatschappelijke en politieke vraag "too little, too late" opereerde, herken ik absoluut. De onrust in de vereniging herken ik absoluut. De ontevredenheid in de vereniging richt zich dan altijd naar de top. Dat snap ik.

De heer **Groot**: Op dat "too little, too late" komen we later nog terug. Dat gaat dan over de aanloop naar de vogelaarheffing. Tijdens uw voorzitterschap zegden een aantal grote corporaties hun lidmaatschap van Aedes op. Voorbeelden daarvan zijn Vestia en Rentree. Andere corporaties gingen zich in andere verbanden organiseren, min of meer buiten Aedes om. In een column in Aedes Magazine werd het neergezet als: de kikkers springen naar alle kanten uit de kruiwagen. Waardoor kwam het volgens u dat de leden hun lidmaatschap opzegden, dat er allerlei verbanden ontstonden binnen Aedes?

De heer **Van Leeuwen**: De verschillen tussen de leden van Aedes waren wel heel groot geworden. Er waren grote randstedelijke corporaties die zich organiseerden in De Vernieuwde Stad. Overigens bleven ze allemaal lid van

Aedes en voerden zij ook overleg met Aedes, maar naast Aedes voerden zij hun eigen lobby voor grootstedelijke problematiek. De middelgrote en kleine corporaties hadden het gevoel dat de voorzitter van Aedes zijn oren te veel liet hangen naar de grote leden en dachten: wij moeten binnen de vereniging onze positie versterken. Dus die organiseerden zich, maar dat was ook binnen Aedes. Tja, zo gaat dat in een grote branchevereniging waar op een gegeven moment het verschil in visie en belang wordt geaccentueerd. Ik herken het beeld van kikkers en kruiwagens overigens niet. Ja, er hebben ook leden opgezegd. Vestia heeft bijvoorbeeld opgezegd. De belangrijkste reden die Vestia daarvoor aangaf, was dat Aedes een huurbeleid voorstond in een afspraak met minister Dekker dat de heer Staal niet zag zitten. Dat was zijn reden om het lidmaatschap op te zeggen. Zo heeft hij het althans op papier gezet en naar mij toe toegelicht.

De heer **Groot**: Als je kijkt naar het type leden dat opzegt, dan denk ik soms dat het bestuurders zijn die heel veel verdienen. Je ziet daar wat maatschappelijke kritiek op komen en ziet dat dat thema ook binnen Aedes gaat spelen. Zou dat nog een rol gespeeld kunnen hebben bij het opzeggen van het lidmaatschap?

De heer **Van Leeuwen**: Ik denk het niet.

De heer **Groot**: U denkt het niet. Er is ook nooit ...

De heer **Van Leeuwen**: Nee. De opzeggingen die er geweest zijn, werden allemaal nogal verschillend gemotiveerd. Als ik de incidenten van de laatste jaren de revue laat passeren, niet alleen de incidenten die hier langskomen maar ook de wat kleinere, is mij terugkijkend wel opgevallen dat ik nauwelijks meer in contact stond met die corporaties, of omdat ze het lidmaatschap hadden opgezegd, of omdat ze nergens meer in het netwerk van de vereniging acte de présence gaven.

De heer **Groot**: Wat wil het zeggen als ...

De heer **Van Leeuwen**: Tja, dat weet ik nog niet.

De heer **Groot**: Als de leden hun eigen weg gaan, wat betekent dat dan voor het vermogen tot zelfregulering, waarvoor Aedes dan toch aan de lat staat? Kun je zelfregulering nog inhoud geven als de leden alle kanten opgaan?

De heer **Van Leeuwen**: Ja, absoluut. De organisatiegraad bleef ver boven de 90%. Dus in die zin kon je je ook vanuit het concept van zelfregulering verstaan met overheid en politiek. De besluitvorming over vragen als "Gaan wij wel of niet een stelsel van visitatie ontwikkelen? Gaan wij wel of niet een stelsel van benchmarking ontwikkelen? Gaan wij besluiten nemen over de governancecode?" zat altijd ver boven de 80%. Het probleem was wel dat je langzamerhand het draagvlak wat zag afkalven op het moment dat het steeds concreter werd en het "om het echie ging", zeg maar. Maar die besluiten werden nog steeds door meerderheden binnen de vereniging gedragen.

De heer **Groot**: U hebt het over een organisatiegraad van 90%, maar het is natuurlijk nogal wat als dat soort grote organisaties als Vestia met 90.000 woningen er uitstapt. Had u toch het idee dat u voldoende representatief bleef?

De heer **Van Leeuwen**: Absoluut.

De heer **Groot**: Ik kijk even naar de voorzitter.

De **voorzitter**: Mijnheer Mulder.

De heer **Mulder**: Voorzitter, dank. Mijnheer Van Leeuwen, u zei net dat de leden van Aedes het concept van zelfregulering wel droegen, maar dat de uitwerking niet in het juiste tempo ging. Wat hebt u eraan gedaan om dat tempo te verhogen?

De heer **Van Leeuwen**: Frapper toujours. De leden voortdurend voorhouden dat de maatschappelijke verwachtingen omtrent de implementatie van de binnen de vereniging gemaakte afspraak ... Dat het tempo omhoog moest.

De heer **Mulder**: Waarom is dat niet gelukt?

De heer **Van Leeuwen**: Blijkbaar heb ik minder gezag gehad dan nodig was.

De heer **Mulder**: We hadden het net over het rapport-Noordanus. U zei dat de ontevredenheid zich richtte op de top en dat u dat snapt. Was u het er ook mee eens?

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

De heer **Mulder**: Het was dus onterecht dat het zich richtte op u, op de top.

De heer **Van Leeuwen**: Nou, laten we het bij de top houden, want er is altijd nog een beetje verschil tussen de functionaliteit van de top en de persoon Willem van Leeuwen. Ik vond het eerlijk gezegd een beetje een cri de coeur maar ik vond het ook te makkelijk. Er lag een geweldig akkoord met minister Vogelaar, dat binnen de vereniging tussen de wielen is geraakt. Dan ontstaat er een sfeer waarin er eerst al een vennootschapsbelasting ... Misschien dat u daar nog op komt. Dan werd de vennootschapsbelasting toegepast, out of the blue. Dat was een totale verrassing. Vervolgens komt de mislukking van het akkoord met Vogelaar en dus de vogelaarheffing, zoals dat in de volksmond heette. Ja, dat ongenoegen richt zich dan tot de top van de vereniging, maar de top van de vereniging had bijna hetzelfde ongenoegen naar de achterban. Dat heeft het rapport van Noordanus wel aardig blootgelegd.

De heer **Mulder**: Dus u bent het wel eens met het rapport van de heer Noordanus, maar niet met het feit dat de ontevredenheid zich op u, de top van de organisatie, richtte.

De heer **Van Leeuwen**: Dat begrijp ik.

De heer **Mulder**: "Dat begrijp ik." Daar bent u het dus niet mee eens.

De heer **Van Leeuwen**: Het is iets anders of ik vind dat daar ook echt gegronde redenen voor waren.

De heer **Mulder**: Daarom vraag ik ook door: begrijpt u het? Ja, u begrijpt het, maar u bent het er niet mee eens.

De heer **Van Leeuwen**: Nee, klopt.

De heer **Mulder**: Dank.

De **voorzitter**: Mijnheer Groot.

De heer **Groot**: We hebben de eerste dag van de verhoren volkshuisvestingsdeskundige Van der Schaar hier gehad. Hij kenschetste Aedes als een vereniging van directeuren. Ik weet niet of u het ook gehoord hebt. Dat zou je kunnen opvatten als een club die vooral de belangen van de directeuren behartigt. Zo heb ik het althans opgevat. Herkent u dat beeld?

De heer **Van Leeuwen**: Totaal niet, nee. Ik was ook verrast, ook omdat het in een soort scheiding werd geplaatst van wisseling van voorzitterschap. De rechtspersonen, de leden, worden natuurlijk vertegenwoordigd door hun bestuur. Dus ik had veel te maken met de besturen van de aangesloten verenigingen. Dat lijkt mij logisch, maar ik was geen belangenbehartiger van directeuren. Sterker nog, naast de andere netwerken die wij net al bij de kop hadden, functioneerde er een aparte vereniging van corporatiedirecteuren. Daarin behartigden zij hun belangen. Aedes was een branchevereniging van aangesloten maatschappelijke ondernemingen. Dus wij werkten voor de onderneming, het doel van de onderneming. Daartoe hadden wij contact met de bestuurders, maar wij hadden ook contact met toezichthouders. Wij waren geen club van directeuren. In dat beeld herken ik mij totaal niet.

De heer **Groot**: Ik denk dat de heer Van der Schaar bedoelde dat de koepelorganisaties in het verre verleden nog stonden voor het belang van de sector en dat daarna meer de belangen van de leidinggevenden van die woningcorporaties werden behartigd via Aedes, dus dat er een dergelijke omslag is geweest.

De heer **Van Leeuwen**: Ik weet niet wat er bij hem op de achtergrond speelde. Als u dat zo veronderstelt, dan kan ik daar wel wat over zeggen. Ja, het klopt dat de rechtsvoorgangers van Aedes, vooral voor de bruteringsoperatie, voor het beleid van staatssecretaris Heerma, meer fungeerden als koepelorganisaties of, wat ook wel gezegd werd, landelijke centrales. Daar zit een soort top-downsuggestie in. Zij waren, wat bestuurskundigen ook noemden, intermediaire kaders. Het beleid van de overheid werd doorgegeven naar de achterban. Na de verzelfstandiging zeiden de leden tegen de toenmalige koepels: jullie moeten ons belang behartigen, het belang van de rechtspersoon. Wij hebben dat na een intensieve discussie met een vrij breed draagvlak ...

De heer **Groot**: U had niet het idee dat het behartigen van dat belang samenviel met het belang van de directeuren?

De heer **Van Leeuwen**: Absoluut niet.

De heer **Groot**: Oké. Dat is een helder antwoord.

De heer **Van Leeuwen**: Mag ik u nog één voorbeeld geven waaruit dat ook blijkt?

De heer **Groot**: Als u het heel kort houdt, dan mag dat, maar wij hebben nog heel veel vragen.

De heer **Van Leeuwen**: Ik zal het heel kort houden. Waar dat belang tussen de persoon directeur en het orgaan bestuur samen leek te vallen, heb ik dat

meteen bespreekbaar gemaakt. Dat was bijvoorbeeld bij de cao woningcorporaties het geval. De directeurs vielen onder de cao maar zij oordeelden vervolgens als werkgeverspartij over die cao. Daarom heb ik indertijd, natuurlijk in overleg met de vakorganisaties, de directeurs buiten de cao geplaatst, juist om dat soort conflict of interests te vermijden.

De heer **Groot**: Ik zou zeggen dat je dan een vrijbrief geeft om veel harder te stijgen dan de cao, maar laten wij deze discussie niet voeren.

Ik wil nog wel even terug naar het rapport van de commissie-Noordanus.

Daarin geven de geïnterviewden aan dat de branche al heel lang het negatieve imago heeft van te veel geld, te weinig activiteit, te weinig investeringen, te hoge salarissen voor directeurs-bestuurders, dat de sector met dat imago kampt. Ook wordt gesteld dat men de afoming van de reserves al jaren had kunnen zien aankomen, maar dat daar veel te defensief op is gereageerd. De branche had moeten komen met een "offer you can't refuse". Dan kom je inderdaad op het thema "too little, too late". Wat vindt u daarvan? Heeft de corporatiebranche die heffingen -- dan hebben wij het over de vogelaarheffing -- laten gebeuren?

De heer **Van Leeuwen**: Nou ... eh ... Nee, ze hebben het niet laten gebeuren. Ze zijn daar actor in. Wij hebben op een gegeven moment ... Toen minister Dekker weg moest vanwege de Schipholbrand, werd zij opgevolgd door minister Winsemius. Minister Winsemius belde mij de dag dat hij benoemd werd. Hij zei: voordat ik morgen naar Den Haag ga, wil ik koffie met je drinken. Hij woont in de buurt van Hilversum, waar wij toen kantoor hadden. Dus wij hebben een kop koffie gedronken en hij heeft mij voorgehouden: "Ook al heb je gelijk, je krijgt het niet. Jullie worden ge-NS't." Zo noemde hij dat. "De publieke opinie is ertegen, dus ook al rijden de treinen op tijd, het helpt niet meer. Je zult met een bod moeten komen." Dat werd het Antwoord aan de samenleving. Wij hebben bij de formulering van het Antwoord aan de samenleving voortdurend in contact gestaan met minister Winsemius en de dg, mevrouw Bertram, waarbij minister Winsemius mij ervan verzekerde dat hij weer een lijntje had met de lopende formatie. Dus toen wij het Antwoord aan de samenleving na een heftig congres naar

buiten brachten, waren wij werkelijk in de veronderstelling dat wij daarmee de gewenste stap hadden gezet. Toen de leden na dat congres naar huis reden, kregen ze om zes uur over de radio de eerste helft van het regeerakkoord te horen, dat uitgelekt was via RTL. Daar zat met name de woonparagraaf in. Die woonparagraaf stond haaks op het Antwoord aan de samenleving. U kunt zich voorstellen dat toen de nodige onrust, boosheid en allerlei andere emoties een rol gingen spelen.

De heer **Groot**: In het regeerakkoord stond dat er geen geld ging naar de wijken maar dat er een heffing moest komen.

De heer **Van Leeuwen**: Het woord "heffing" stond er niet in, maar er stond in de rekensommen ergens een getal weggestopt waarvan wij al vrij snel ontdekten dat daar geen dekking voor was. Dus wij konden wel verzinnen waar die dekking vandaan moest komen. Dat stond er niet met zoveel woorden in, maar dat kon je aan zien komen. Maar wat ook belangrijk was, was dat het huurbeleid dat onderdeel was van ons Antwoord aan de samenleving, er ook niet in zat. Eigenlijk was dat naar mijn idee een van de eerste kabinetten dat over een belangrijk dossier als de woningmarkt een negatieve afspraak maakte in het coalitieakkoord. Er werd geen compromis gezocht: jij wilt wat van dit, jij wilt wat van dat, dan zoeken wij naar een compromis. Het compromis was: VVD, kom jij niet aan de huurmarkt, dan komen wij niet aan jouw hypotheekrenteaftrek. Daarmee ging de woningmarkt definitief op slot, ging het huurbeleid op inflatievolgend huurniveau. Dat waren allemaal onderdelen, in combinatie met de integrale vennootschapsbelasting, waarmee er een behoorlijke afstand ontstond tussen de politiek en de sector. Minister Van der Laan heeft daar later nog een brief over geschreven aan de Kamer.

De heer **Groot**: Uw antwoord is kortom: het Antwoord aan de samenleving was afgestemd met de politiek; wij hadden echt niet kunnen voorzien dat wat uit het regeerakkoord kwam, volslagen haaks daarop zou staan, omdat de heer Winsemius zijn lijntjes had naar de formatietafel.

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

De heer **Groot**: Dat was uw inschatting.

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

De heer **Groot**: Nog even verdergaand op het rapport van de commissie-Noordanus. Daarin staat ook dat u binnen de branche werd genoemd om uw inspirerend vermogen en uw overtuigingskracht. Dat is een mooi compliment natuurlijk, maar het heeft ook een keerzijde, want die overtuigingskracht wordt ook geregeld ervaren als een meer dan normale druk en het doordrukken van de eigen mening. Veel leden ervaren weinig ruimte om een tegengeluid te laten horen en dat is dan nog zachtjes uitgedrukt. Herkent u dit beeld?

De heer **Van Leeuwen**: De helft.

De heer **Groot**: De helft.

De heer **Van Leeuwen**: Ja, de eerste helft. Als het gaat om visie, inspiratie enzovoort, dan herken ik dat, ja. Als het gaat om daarin een stevige overtuigingskracht te berde brengen, dan klopt dat ook, ja. Dat zit overigens ook allemaal in het competentieprofiel van een branchevoorzitter. Als het erom gaat dat leden zich niet konden uiten, dan vond ik dat een beetje apart, omdat er buitengewoon veel korte lijntjes met de vereniging waren. Wij hadden ook aparte relatiemanagers, die goede contacten hadden met al die leden. Die konden dat allemaal prima doortrechteren als dat nodig was. Maar als het gaat om overtuigingskracht: voor alle besluiten die genomen werden, zat er een ledenraad van 27 zeer professionele corporatiebestuurders. U gelooft toch werkelijk niet dat ik die in mijn zak had?

De heer **Groot**: Eerder zei u dat het rapport-Noordanus deugt. Nou, dit staat er ook in. Hoe kan dat dan?

De heer **Van Leeuwen**: U legde mij daarstraks een heel globale analyse voor van wat er in het rapport-Noordanus staat. Dat klopt. Er zitten in het rapport-Noordanus onderdelen waarin ik mij niet herken. Er zit bijvoorbeeld ook een suggestie in voor een agenda voor de toekomst die ik zeer goed herken. Dat was namelijk mijn agenda van twintig jaar. Toen dacht ik: hé, apart dat een externe commissie nu gaat adviseren om het op die manier te doen, terwijl het met mijn overtuigingskracht blijkbaar anders wordt ervaren.

De heer **Groot**: Is het rapport van de commissie-Noordanus aanleiding geweest voor uw vertrek?

De heer **Van Leeuwen**: Dat weet ik niet. Het valt in de tijd helemaal samen, ja. De ledenraad heeft er lang over vergaderd. Er was ook een raad van commissarissen bij Aedes. Dan moet ik nog even heel kort twee stappen terugzetten. Ten eerste werd op mijn initiatief de bestuursstructuur van Aedes aangepast door naar een breder bestuur te gaan met een voorzitter die voor vier jaar benoemd zou worden. Dat was daarvoor niet zo. Die statuutwijziging lag voor. Tevens lag mijn herbenoeming voor in de nieuwe structuur. Dat was een voordracht van de raad van commissarissen aan de ledenraad, die daarover ging. De ledenraad heeft daar lang over vergaderd. De ledenraad heeft die voordracht uiteindelijk niet overgenomen. Het belangrijkste wat mij daarover is meegedeeld, is dat de ledenraad van de vereniging het tijd vond voor een ander gezicht. Daarmee bedoelde hij niet alleen maar dat die snor weg moest, maar dat er een ander persoon in die nieuwe structuur ...

De heer **Groot**: Op basis van het rapport-Noordanus.

De heer **Van Leeuwen**: Een ander boegbeeld, ja.

De heer **Groot**: Maar op basis van de bevindingen in het rapport-Noordanus?

De heer **Van Leeuwen**: Ik weet niet in welke mate dat een rol gespeeld heeft. Ook los van dat rapport was dat misschien wel de conclusie geworden.

De **voorzitter**: Mijnheer Mulder, aanvullend.

De heer **Mulder**: Mijn collega Groot vroeg of de sector de heffing heeft laten gebeuren. Is de politiek nou weggedreven van de sector of is de sector weggedreven van de politiek? Eigenlijk zegt u het eerste, hè?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, dan heb ik mij niet goed uitgedrukt. Natuurlijk is de sector weggedreven van de politiek. Als je dingen "too little, too late" doet, dan moet je de andere kant niet verwijten dat hij ongeduldig is.

De heer **Mulder**: Maar toch zei u net: ik had lijntjes met de politiek, wij zien het regeerakkoord en wij zijn verrast. Dat straalt toch uit dat de politiek is weggedreven van de sector in plaats van andersom.

De heer **Van Leeuwen**: Nee, maar het begint met de sector. Als de conclusie "too little, too late" is, dan begint het bij de sector. Ik betoogde net dat ik, in de aanloop naar het Antwoord aan de samenleving, op goede gronden meende voldoende aangetakt te zijn op de formatie. Wij leefden echt in de veronderstelling dat het Antwoord aan de samenleving positief bejegend zou worden, dat je in het regeerakkoord dingen zou herkennen van dat Antwoord aan de samenleving en dat je met het volgende kabinet weer samen op pad kon. Als dat niet serieus genomen wordt, ontstaat er aan de andere kant wel een breuk.

De heer **Mulder**: U leefde dus in de veronderstelling dat u was aangetakt bij de politiek. Alleen, dat bleek niet het geval te zijn. Dan is de vraag of de veronderstelling dat u goed was aangetakt terecht was.

De heer **Van Leeuwen**: Blijkbaar niet.

De heer **Mulder**: Zitten er in de commissie-Noordanus elementen die u wel onderschrijft?

De heer **Van Leeuwen**: "Too little, too late" onderschrijf ik. En de onrust in de vereniging herken ik volledig. Er zitten heel veel elementen in het rapport-Noordanus die ik als een situatieschets herken. In de analyse zitten elementen waarvan ik denk: dat kun je op grond daarvan concluderen. Ik heb daar op onderdelen een ander beeld bij en de agenda van de toekomst vond ik apart. Dat heb ik net gezegd.

De **voorzitter**: Mevrouw Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Leeuwen, onze commissie onderzoekt verschillende casussen uit de sector. Een aantal is de revue gepasseerd de afgelopen weken. Aedes en u als voorzitter van Aedes zijn ook betrokken bij een aantal van deze casussen. Daar heb ik een aantal vragen over. Allereerst kom ik op de brief die u aan toenmalig minister Van der Laan stuurde over zijn voornemen om een toezichthouder naar Rochdale te sturen. Waarom schreef u die brief?

De heer **Van Leeuwen**: De minister was voornemens een externe toezichthouder te benoemen in een situatie die naar mijn oordeel inmiddels voldoende genormaliseerd was. Dat speelde in de periode dat met minister Van der Laan een volgende stap in het concept van zelfregulering -- de verhouding tussen de corporaties en de overheid -- moest worden gezet en minister Van der Laan de afspraak die daarover met zijn voorganger was gemaakt, niet op zijn waarde leek te schatten.

Mevrouw **Hachchi**: Welke afspraak bedoelt u dan?

De heer **Van Leeuwen**: De afspraak die ik met minister Vogelaar had, het onderhandelaarsakkoord. Daarin zat de afspraak dat een stuurgroep onder voorzitterschap van de heer Meijerink de contouren zou schetsen voor het op orde brengen van de relatie tussen de sector en de overheid. Dat ging over

toezicht. Dat ging over zelfregulering. Dat ging over het verbeteren van de sturing en het toezicht op de sector.

Mevrouw **Hachchi**: U noemt drie argumenten waarom u die brief schreef. Als eerste argument zegt u dat de situatie voldoende was genormaliseerd. U zegt dus eigenlijk dat het een overbodige stap zou zijn als de minister een externe toezichthouder zou aanstellen. Klopt dat?

De heer **Van Leeuwen**: Dat klopt.

Mevrouw **Hachchi**: Wat mij opvalt in de brief, is de manier waarop die geschreven is. U spreekt daarin over eh ... Wat is het? Even kijken welke woorden u gebruikt. "Beste Eberhard". Ik zie ook een aantal keren de woorden "u moet". Hoe moet ik dat zien? Wat zegt dit?

De heer **Van Leeuwen**: Dat was niet de standaardformulering voor brieven die ik aan ministers schreef.

Mevrouw **Hachchi**: Vandaar ook mijn vraag.

De heer **Van Leeuwen**: In een uitzonderlijke situatie deed ik dat als ik het idee had dat er dingen gebeurden in een lopend dossier, een lopend gesprek over iets wat veel belangrijker was, maar waarbij er dan af en toe iets langskwam waar de branchevereniging wel actie op moest ondernemen, maar waarbij je het niet op de spits wilde drijven. Ik heb er in die situatie voor gekozen om inderdaad als persoon Willem van Leeuwen aan Eberhard te schrijven: "Wij zitten in dat gesprek over het nieuwe stelsel. Waarom ga je op dit moment een beetje haaks op dat nieuwe stelsel een externe toezichthouder benoemen, terwijl er een interim-bestuurder is benoemd, terwijl er een externe commissie is, terwijl er onderzoek wordt gedaan, terwijl de boel wordt schoongeveegd? Wat gaat die externe toezichthouder dan nog doen? Welk punt wil je maken?"

Mevrouw **Hachchi**: Voor mij is het niet helder waarom u niet de aanhef "minister" gebruikt maar de aanhef "Eberhard".

De heer **Van Leeuwen**: Dan heb ik mij net onvoldoende helder uitgedrukt. Ik koos daarvoor in heel bijzondere situaties om te voorkomen dat een brief een eigen betekenis zou krijgen in een veel groter dossier, waardoor de minister het gevoel zou krijgen dat de boel op de spits werd gedreven.

Mevrouw **Hachchi**: Wat was de reactie van minister Van der Laan op die brief?

De heer **Van Leeuwen**: Hij heeft een externe toezichthouder benoemd.

Mevrouw **Hachchi**: Maar hebt u nog een reactie gekregen op die brief? U had die immers aan hem gericht.

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

Mevrouw **Hachchi**: Helemaal niets?

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

Mevrouw **Hachchi**: Wat vond u daarvan?

De heer **Van Leeuwen**: Ik vond dat niet een heel ... ehm ... Het feit dat de minister een externe toezichthouder had benoemd, was een antwoord. Dus ik zat niet te wachten op nog een brief.

Mevrouw **Hachchi**: Het tweede argument dat u noemde om de brief te schrijven, was zelfregulering. Ik lees dat ook in de brief: "de lijn die zich ontwikkeld heeft". Als u zegt dat het in strijd is met die lijn, dan doelt u op die zelfregulering. Klopt dat?

De heer **Van Leeuwen**: En het hele concrete ...

Mevrouw **Hachchi**: Die afspraak waar u het over had.

De heer **Van Leeuwen**: Ja, ook op die afspraak, maar ook op het handelen in de casus-Rochdale. Er waren inmiddels een interim-bestuurder, een commissie van drie die het externe onderzoek zouden gaan begeleiden enzovoorts. Daar had ik mij persoonlijk het hele weekend hard voor gemaakt. Dus ik had het idee dat wij daarin onze verantwoordelijkheid hadden genomen, ook in lijn met het idee hoe zelfregulering zou kunnen werken.

Mevrouw **Hachchi**: Hoe kan een externe toezichthouder dat dan doorkruisen? Ik begrijp uit uw woorden namelijk dat dat onwenselijk is.

De heer **Van Leeuwen**: Nou, niet doorkruisen. Dat doorkruist het natuurlijk niet. Integendeel, natuurlijk zit zo'n externe een positieve ontwikkeling van Rochdale niet in de weg. Het zou wat zijn. Maar het was niet nodig. Als de minister dan toch zo'n vrij zware actie onderneemt, dan drukt hij iets uit, dan wil hij blijkbaar een statement maken. Dat vond ik nogal zwaar en ervaarde ik als niet passend in de lopende gesprekken over de inrichting van het stelsel.

Mevrouw **Hachchi**: En dat zou dan ook weer uw statement doorkruisen, namelijk het statement van zelfregulering.

De heer **Van Leeuwen**: Klopt.

Mevrouw **Hachchi**: Dat klopt. De interim-bestuurder, de heer Erents, sprak u aan en zei tegen u over de brief die u stuurde -- ik citeer zijn woorden -- dat hij het "flauwekul" vond. ... En klopt het dat u boos reageerde?

De heer **Van Leeuwen**: Daar kan ik mij in ieder geval niets van herinneren. Ik heb zijn verhoor gezien. Hij vond het slappe hap.

Mevrouw **Hachchi**: Ik heb het niet over het verhoor, ik heb het over het moment dat u die brief stuurt, dat de heer Erents tegen u zegt dat die brief flauwekul is en dat u boos werd. Daar kunt u zich niets van herinneren?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, dat kan ik mij niet herinneren.

Mevrouw **Hachchi**: Ik onthoud altijd wel wanneer ik boos word, maar u kennelijk niet.

De heer **Van Leeuwen**: Nou, je bent soms functioneel boos. Dat ben je 's avonds weer vergeten en dat is maar goed ook.

Mevrouw **Hachchi**: Oké. De argumenten van de heer Erents kwamen ook aan bod tijdens het verhoor. Hij gaf aan dat hij uw brief zag als mosterd na de maaltijd en vroeg zich af waarom Aedes die brief niet een halfjaar eerder had gestuurd. Wat is uw reactie daarop?

De heer **Van Leeuwen**: We hebben het intussen over een brief die ik aan de raad van commissarissen heb gestuurd. Die raad van commissarissen heeft mij op enig moment te hulp geroepen. De voorzitter van die raad van commissarissen heeft mij gebeld en gezegd: ik wil met spoed met jou en een aantal collega's overleggen. Toen heb ik gevraagd: wat is spoed? Toen zei hij: vandaag. Toen heb ik ruimte in mijn agenda gemaakt. Ik heb met een delegatie van de raad gesproken. Die heeft mij verteld wat voor een problemen er inmiddels boven tafel gekomen waren en misschien nog zouden komen rondom het functioneren van de heer Möllenkamp en Rochdale.

Uit dat gesprek kwamen drie dingen. Ik heb ze het volgende voorgehouden. Ten eerste: ja, jullie voornemen om de heer Möllenkamp te schorsen lijkt mij goed. Twee: je moet een interim-bestuurder benoemen. Ik heb ter plekke de heer Erents gebeld met de vraag of hij beschikbaar was. Dat was hij. Dus dat is op dat moment ongeveer rondgekomen. Ja, natuurlijk is hij later officieel benoemd enzovoorts, maar daar lag de basis. En het derde was: er moet

een extern onderzoek plaatsvinden naar de situatie bij Rochdale, maar jullie zijn niet de partij die daar een geloofwaardige opdrachtgever in kan zijn.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Leeuwen, ik wilde u niet onderbreken, maar mijn vraag was om te reageren op de opmerking van de heer Erents, namelijk dat uw brief mosterd na de maaltijd was.

De heer **Van Leeuwen**: Daar ben ik mee bezig.

Mevrouw **Hachchi**: Oké.

De heer **Van Leeuwen**: Het gaat juist om dat derde punt. Toen heb ik ze gezegd: jullie kunnen daarin niet geloofwaardig de rol van opdrachtgever vervullen; je zult daar een monitoringcommissie voor moeten benoemen. Die heb ik in het weekend geformeerd. Maar zij moesten nog een aantal besluiten nemen. Daarna heb ik ze wel degelijk laten weten -- dat had ik overigens ook al in dat gesprek gedaan -- dat ik vond dat het hoog tijd werd dat ze zouden opstappen omdat niemand nog enige betekenis zou kunnen hechten aan hun toezichthoudende rol. Als je 27 jaar toezichthouder bent, waarvan 25 jaar of daaromtrent op de heer Möllenkamp, wie denkt dan nog dat daar serieus toezicht plaatsvindt? Dus: "Jullie moeten opstappen." Nou, dat gebeurde wat mij betreft te traag. Toen ik merkte dat er binnen het ministerie overwogen werd om een externe toezichthouder aan te stellen, heb ik daar nog een keer telefonisch druk op gezet. Toen dat allemaal niet hielp, heb ik een brief gestuurd. Het kan voor de raad geen verrassing geweest zijn wat mijn standpunt was. Die brief had ik eerder kunnen sturen.

Mevrouw **Hachchi**: Het derde argument, of de derde reactie van de heer Erents -- u haalde het zelf aan -- was dat u eiste dat heel de raad van commissarissen zou opstappen. Hij verklaarde hier in het verhoor dat dat het kind met het badwater weggoien was. Hebt u daar nog een reactie op?

De heer **Van Leeuwen**: Daarover verschillen wij van mening.

Mevrouw **Hachchi**: Oké. Hebt u vaker dit soort acties ondernomen als het gaat om incidenten bij corporaties?

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: Kunt u een voorbeeld noemen?

De heer **Van Leeuwen**: Dan zit het in andersoortige incidenten dan de incidenten die bij u langskomen. Dan gaat het over conflicten binnen de top van een organisatie, waarbij er op een gegeven moment geen andere uitweg is dan dat er iemand moet wijken. In zo'n situatie heb ik eens een raad van commissarissen gesteund in het ontslaan van een bestuurder. Omgekeerd heb ik weleens geconstateerd dat een raad van commissarissen eh ... niet deugde voor zijn vak, zal ik maar zeggen, en dat het hoog tijd werd dat daar een verandering in plaatsvond.

Mevrouw **Hachchi**: Kunt u een naam van een corporatie noemen waar dit speelde? Alleen een naam.

De heer **Van Leeuwen**: In het eerste geval was dat bijvoorbeeld bij Den Bosch, waar overigens ook een incident was dat met fraude te maken had. Daar was nog een drielagenmodel: een beleidsbepalend bestuur, een raad van commissarissen ...

Mevrouw **Hachchi**: Ik hoef alleen een naam van een corporatie, mijnheer Van Leeuwen.

De heer **Van Leeuwen**: Sorry.

Mevrouw **Hachchi**: U gaf aan: Den Bosch. Wat is de naam van de corporatie?

De heer **Van Leeuwen**: Toenmalig SWH, tegenwoordig Zayaz.

Mevrouw **Hachchi**: Was er sprake van een cultuur van elkaar aanspreken op misstanden?

De heer **Van Leeuwen**: ... Te weinig.

Mevrouw **Hachchi**: Dan kunt u raden wat mijn vervolgvraag is.

De heer **Van Leeuwen**: Waarom?

Mevrouw **Hachchi**: Kunt u dat toelichten?

De heer **Van Leeuwen**: Ehm ... Ik denk dat ... Ik heb dat wel ... Als leden mij aanspreken in de zin van "ik heb dit of dat gehoord", "ik heb gehoord dat er ergens iets niet deugt" of "ik stoort mij aan het salaris van Piet", dan was ongeveer mijn standaardreactie: heb je hem dat gezegd? Als dat het geval was en niet hielp, dan was het: je weet het adres van de Commissie AedesCode onder voorzitterschap van Jan Terlouw. Dien dan een klacht in. Ik ben geen toezichthouder. Ik ben geen politieagent van die sector. Ik ben lobbyist, belangenbehartiger, maar ik organiseer wel een infrastructuur waarin je elkaar tot de orde kunt roepen. Dan moet je dat ook doen. Nou, dat is weinig gebeurd.

Mevrouw **Hachchi**: Ik heb in uw antwoord nog geen verklaring gehoord waarom het te weinig is gebeurd.

De heer **Van Leeuwen**: Misschien heb ik daar te hooggespannen verwachtingen van gehad en is dat moeilijker binnen een vereniging waarin je elkaar altijd weer tegenkomt dan wanneer iemand van buiten dat doet.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Leeuwen, wij hebben het vanochtend met de heer Verzijlbergh gehad over Servatius, de corporatie waar hij destijds bestuurder van was. Hij ging ook bouwen in Luik. Wat vond u van dat idee?

De heer **Van Leeuwen**: U ziet dat ik daar enig plezier bij heb, maar dat komt doordat er soms dingen gebeuren die je zelf nog niet had verzonnen. Dat prikkelt dan altijd. In die zin vond ik het spannend.

Mevrouw **Hachchi**: Steunde u dit initiatief ook?

De heer **Van Leeuwen**: We hebben ons natuurlijk eerst helemaal verdiept in de vraag: waarom doet hij dat? Heeft hij daar lokaal en regionaal steun voor? Wat zijn de argumenten daarbij? Kortom, wij hebben ons een eigen idee, een beeld gevormd van de vraag: zijn wij hier nog steeds bezig met het belang van de volkshuisvesting? Toen het antwoord daarop ja bleek, niet alleen van de gemeente Maastricht, de provincie, maar ook van de minister en anderen ... Omdat er in die tijd -- wij hebben het over korte tijd na de invoering van de euro -- langs de grenzen met groot enthousiasme over euregio's gesproken werd. Maastricht liep daarin wel voorop. De as naar Luik ... Tja, dat gebied is één gebied.

Mevrouw **Hachchi**: Ja, u steunde dat, maar wat gebeurde er met de steun van Aedes toen het ministerie Servatius vroeg om te stoppen met deze activiteiten?

De heer **Van Leeuwen**: Wij hebben lang geprobeerd een bemiddelende rol te spelen tussen het ministerie en Servatius om de volgende reden. Wij hebben zelf onderzoek gedaan en laten doen naar de juridische aspecten van die casus. Naar ons idee en de adviezen die wij kregen, maakte Servatius grote kans dat, wanneer zij door zou procederen -- ik schatte in dat Verzijlbergh dat zou doen -- zij daarin gelijk zou krijgen. Dat zou betekenen dat er geen grenzen meer zouden zijn aan het volkshuisvestelijk bestemde vermogen in Nederland. Daar maakte ik mij grote zorgen over.

Mevrouw **Hachchi**: Kortom, u zag het belang ervan in om Servatius in dat juridische traject te steunen om hier duidelijkheid over te krijgen?

De heer **Van Leeuwen**: Nee. Dat hebben wij ook niet gedaan. Wij hebben geconstateerd dat het ministerie het niet wilde en dat het ministerie op een gegeven moment -- vergeef mij de woorden -- op ramkoers ging liggen. Voor ons was de uitkomst helder: Servatius trekt aan het langste end, de grens is weg, het volkshuisvestelijk bestemd vermogen kan heel Europa in. Dat willen wij niet. Dus wij hebben een- en andermaal geprobeerd de minister zo ver te krijgen dat er voor afgeperkte euregio-gebieden gewoon even een grens werd getrokken: laten wij euregio-gebieden benoemen en laten wij ervoor zorgen dat corporaties binnen zo'n euregio aan de gang mogen, maar dan hebben wij vervolgens helder dat het niet verder mag. Wij maakten ons zorgen dat Nederlands maatschappelijk bestemd vermogen door heel Europa weg zou kunnen vloeien.

Mevrouw **Hachchi**: Ja. Maar mijn vraag is in hoeverre directeur Verzijlbergh zich gesteund voelde door Aedes voelde om dat juridische traject -- "ramkoers"; welke woorden u ook daarvoor kiest -- in te gaan. Hebt u hem daarin gesteund, ja of nee?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, wij hebben hem daar hooguit moreel in gesteund. Het is goed dat er helderheid komt, maar wij wilden die procedure eigenlijk helemaal niet.

Mevrouw **Hachchi**: Oké, dat is helder. Dat is helder. Een ander project van Servatius dat haar twee aanwijzingen heeft opgeleverd van de minister is het campusproject. Met name het commerciële deel werd als buitenproportioneel gezien. Vond u dat campusproject een passende ambitie voor een woningcorporatie?

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb me daar toen niet mee beziggehouden. Ik heb daar, voor zover ik weet, ook geen opvattingen over gehad. Daar is mij ook geen mening over gevraagd.

Mevrouw **Hachchi**: U weet nu wat voor project het is. Als u dat had geweten in de tijd dat u directeur was, wat had u dan van dat project gevonden? Vond u dat passen bij een woningcorporatie?

De heer **Van Leeuwen**: Eh ... Ik heb er nog een splinter van gezien vanmorgen, voordat ik de trein moest halen. De verhouding 100-60 vind ik nogal uit balans. Dat wil niet zeggen dat dat niet kan, maar dan moet je voor die 60 toch wel echt massieve steun hebben. Als die er niet is, weet ik niet of je nog verstandig bezig bent. Maar er speelt een tweede ding. Voor zover ik goed geïnformeerd ben, was er aanvankelijk lokaal, regionaal veel steun, van zowel de universiteit als de gemeente, maar was het blijkbaar zo slecht geregeld dat die steun, toen het spannend werd, zomaar kon wegvallen. Dan sta je ineens in je uppie als Servatius.

Mevrouw **Hachchi**: U hebt ook gehoord dat er een heel bekende architect in de arm is genomen, ook een peperdure architect. Hebt u daar nog een mening over?

De heer **Van Leeuwen**: Waarom zou ik mij daar een mening over moeten aanmatigen? Ik ben ontzettend trots op de kwaliteit van de Nederlandse volkshuisvesting. Die is mede te danken aan het feit dat corporatiedirecteuren af en toe een gerenommeerde architect inschakelen. Maar er zijn er heel veel en Calatrava is wel top of the bill, in dubbel opzicht.

Mevrouw **Hachchi**: Uw antwoord is genoeg. Het derde punt van Servatius dat vanochtend ook aan bod kwam, is de doorzakconstructie. Het is inmiddels wel helder wat dat is. Klopt het dat u eind 2007 vanuit Aedes corporaties stimuleerde om ook voor zo'n doorzakconstructie te kiezen?

De heer **Van Leeuwen**: Dan moeten we even terug naar de invoering van de integrale vennootschapsbelasting.

Mevrouw **Hachchi**: Ik zou het toch willen houden bij de vraag die ik gesteld heb. Die is redelijk feitelijk. Laat het woordje "redelijk" maar weg. Hebt u eind 2007 corporaties aangespoord om ook door te zakken?

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

Mevrouw **Hachchi**: Dus wat wij in het verhoor hebben gehoord van de heer Verzijlbergh, namelijk dat Aedes daarin wel stimulerend opereerde, klopt niet?

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

Mevrouw **Hachchi**: Oké. De heer Verzijlbergh gebruikte tijdens zijn verhoor zelfs de woorden dat Aedes dit "razend interessant" vond. Dat herkent u ook niet?

De heer **Van Leeuwen**: Dát herken ik zeker.

Mevrouw **Hachchi**: Ah.

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: Dus u stimuleerde het niet ...

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

Mevrouw **Hachchi**: ... maar u vond het razend interessant. Hoe moet ik die laatste woorden plaatsen?

De heer **Van Leeuwen**: Wij waren, in opdracht van het congres, op zoek naar een wijze waarop wij de schade van de plotsklaps ingevoerde integrale vennootschapsbelasting konden beperken. Fiscale optimalisatie heet dat in het jargon. Daarover heb ik toen overleg gehad met de toenmalig staatssecretaris van Financiën, die ook volledig begreep dat wij daarmee

bezig waren en die ook kennis had van de constructies die daarbij gebruikt konden worden, namelijk een financiële beleggingsinstelling die door commerciële beleggers wordt gebruikt met goedvinden van de fiscus. Wij hebben verkend of wij eenzelfde constructie konden toepassen. Waarom? Omdat de integrale vennootschapsbelasting zoals die werd ingevoerd, ertoe leidde dat corporaties met een maatschappelijke doelstelling onder aan de streep meer belasting zouden gaan betalen dan commerciële beleggers.

Mevrouw **Hachchi**: U zag het dus als een interessant alternatief om te verkennen, maar u stimuleerde de corporaties niet?

De heer **Van Leeuwen**: Wij hebben vervolgens ... Tja, ik moet daar toch iets meer over zeggen. Met een ja-nee schieten wij niets op, want dan wordt het een nee, terwijl het natuurlijk genuanceerder ligt.

Mevrouw **Hachchi**: Er liggen wel meerdere vragen die wij graag beantwoord willen zien ...

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb het niet gestimuleerd.

Mevrouw **Hachchi**: ... en wij doen natuurlijk meer dan alleen deze openbare verhoren.

De heer **Van Leeuwen**: Wat ik gestimuleerd heb, is dat de leden goed zouden nadenken over de door ons aangereikte kennis van externe adviseurs en over de vraag of ze op die manier tot fiscale optimalisatie over zouden gaan. Wij hebben daarin niet het standpunt ingenomen: "dit moet je doen" of "dit stimuleren wij". Wat wij gestimuleerd hebben is het volgende. Denk als onderneming na over deze totaal nieuwe situatie. Die was voor ons ook nieuw. De klok tikt. Dit is wat wij gehoord hebben van onze adviseurs. Denk na over zo'n doorzakconstructie.

Later -- dan staan overal de kerstbomen al -- heeft de minister van Volkshuisvesting gezegd: die doorzakconstructie mag niet volgens het BBSH. Daarvan hebben wij toen gezegd: wij vinden de argumenten niet

overtuigend, dus daar willen wij nog weleens een robbertje over vechten. Toen hebben wij het volgende tegen de leden gezegd. Let op! Dit is het standpunt van de minister. Het kan goed zijn dat de minister het bij het rechte end heeft, dus als je nu nog steeds van die doorzakconstructie gebruik gaat maken, neem daar dan de ontbindende voorwaarde in op dat je het hele handeltje zo kunt terugdraaien als de minister gelijk heeft.

Mevrouw **Hachchi**: De heer Verzijlbergh haalde in zijn verhoor ook aan dat hij een lijstje deed om de aanwijzingen die hij kreeg en dat hij die zag als een soort blijk van zijn maatschappelijk ondernemerschap. Deelt u zijn mening?

De heer **Van Leeuwen**: Nee. Bizar.

Mevrouw **Hachchi**: Bizar?

De heer **Van Leeuwen**: Ja, ik vind dat je van mening kunt verschillen over de vraag of een aanwijzing terecht is of niet, maar wij hebben het hier wel over een aanwijzing van de overheid. Zo acteer je niet.

Mevrouw **Hachchi**: Ja, helder. Collega?

De heer **Oskam**: Mijnheer Van Leeuwen, u zei dat Aedes geen toezichthouder is. Tegelijkertijd zien wij in een casus als Rochdale dat u minister Van der Laan een brief stuurt omdat u vindt dat iets niet moet gebeuren, en een brief aan de raad van commissarissen stuurt waarin u zegt: nou, het is beter als jullie weggaan. U zei net ook: ik heb ook nog een monitoringcommissie ingesteld. Hoe moeten wij dat dan duiden?

De heer **Van Leeuwen**: Als collectieve belangenbehartiging. Wij hadden erg veel last van dit soort schokkende incidenten die langskwamen, zeker in een periode dat wij met een nieuw stelsel bezig waren. Dus is het een kwestie van damagecontrol in het kader van collectieve belangenbehartiging.

De heer **Oskam**: Oké, maar er was geen sprake van toezicht op individuele woningcorporaties?

De heer **Van Leeuwen**: Nee. Dat zou een heel rare figuur zijn omdat ...

De heer **Oskam**: Het is ook een rare figuur, maar het zou kunnen.

De heer **Van Leeuwen**: Nee, nee. Die ambitie hebben wij nooit gehad.

De heer **Oskam**: Even terug naar de raad van toezicht. U gaf een heel mooi voorbeeld. U zei: het langzittende lid zat er 27 jaar, waarvan hij 25 jaar toezicht hield op de heer Möllenkamp; wat houdt het toezicht dan nog in? Dat is, denk ik, heel duidelijk voor iedereen. Maar in die raad van commissarissen zaten ook een aantal nieuwelingen. "Toezichthouders nieuwe stijl" zullen wij ze maar noemen, bijvoorbeeld mevrouw Hoenderdos. Die is hier ook geweest. Waarom moesten die nou weg?

De heer **Van Leeuwen**: Mevrouw Hoenderdos zat er ook al even. Op een gegeven moment was de schade aan het collectief zo groot en was er intussen voldoende vernieuwing in het interim-bestuur en een monitoringcommissie dat ik toen de afweging heb gemaakt: er moet gewoon een hele nieuwe raad in.

De heer **Oskam**: Dat kan.

Dat waren mijn vragen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Mijnheer Groot, u vervolgt.

De heer **Groot**: Dank u wel, voorzitter. Wat de vennootschapsbelasting betreft heeft onze commissie kunnen vaststellen dat het optimaliseren van de belastingdruk in ieder geval buitengewoon goed is gelukt, maar dit terzijde. Ik zou met u willen gaan naar de relatie tussen de wetgeving en het optreden van Aedes. Ik zou u willen meenemen naar 2003. Dan maakt u kennis met de nieuwe minister, mevrouw Dekker. De directeur-generaal is dan mevrouw

Bertram. Zij schrijft op 8 juli 2003 aan haar minister: "Aedes heeft in de tijd van Paars ..." -- het is net na de twee Paarse kabinetten -- "... moeite gehad politieke steun te vinden rond het Binnenhof. Sinds het kabinet-Balkenende I, met de rol van het CDA, is Aedes zich met nieuw elan gaan richten op steun in de Tweede Kamer. Het benadrukken van de rol van corporaties als maatschappelijk middenveld hoort hierbij." Onderschrijft u die constatering?

De heer **Van Leeuwen**: Het tweede gedeelte zeker, maar ook onder Paars hadden wij bijzonder goede betrekkingen. Ik heb in die tijd regelmatig overleg gehad met Pieter Jan Biesheuvel, Adri Duijvesteijn, Machteld Versnel, Ineke van Gent. Zeer frequent.

De heer **Groot**: Het is de waarneming van mevrouw Bertram dat u bij het CDA een betere ingang had dan, zeg maar bij Paarse partijen, maar dat onderschrijft u dus niet?

De heer **Van Leeuwen**: Nu stelt u de vraag anders. Ja, natuurlijk heb je als maatschappelijk middenveld bij het CDA een meer natuurlijke ingang dan bij andere partijen. Het klassieke schema is: Staat, markt, middenveld. Tja, het is wel bekend dat het CDA iets meer aan de kant van het middenveld zit. Daarmee vertel ik niets nieuws. Maar ik had geen problemen in mijn verstandhouding met Paars. Mag ik u één voorbeeld geven, een hartstikke belangrijk voorbeeld?

De heer **Groot**: Als het heel kort kan, want wij hebben nog heel veel vragen.

De heer **Van Leeuwen**: Ik doe mijn best. Want dat geeft een goed beeld, denk ik. Door mijn hele loopbaan heb ik mij hard gemaakt voor het beschermen van het maatschappelijk bestemd vermogen. Dat vermogen is ook niet van de individuele bestuurder of de individuele onderneming; daar kun je ook een collectieve aanspraak op maken. Dat staat nergens in de wet. Totdat de eerste gesprekken in de politiek ontstonden over de rijkdom van corporaties en de vraag of zij daar wel de goede dingen mee deden, heb ik mevrouw Versnel de tekst aangereikt voor artikel 21 lid 2 BBSH, zoals die

vandaag nog steeds luidt, namelijk: corporaties moeten presteren naar vermogen. Dat vind ik nog steeds. Dat zijn van die resultaten uit mijn contacten met Paars waarin belangrijke stappen zijn gezet, ook weer in het kader van zelfregulering.

De heer **Groot**: Dank u. Mevrouw Versnel was lid van D66.

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

De heer **Groot**: Hoe zag u uw positie ten opzichte van de minister? Zag u die als een onderhandelingspositie of als die van een gesprekspartner?

De heer **Van Leeuwen**: Ik zie het verschil niet zo. Er is altijd formeel bestuurlijk overleg tussen de branchevoorzitter en de minister. Bij iedere nieuwe bewindspersoon probeerde ik zo snel mogelijk, liefst op dag een, aan de koffie te zitten en stelde ik standaard de vraag: wat wil jij gerealiseerd hebben aan het einde van je termijn? Dan wist ik waar de minister op ging sturen, kon ik mijn achterban daar ook over informeren en konden wij ook kijken wat dat ging betekenen voor de prioriteitsstelling. Ik gaf daarstraks vrij schematisch aan: meer bouwen, meer verkopen, meer wijken. Dan wisten wij een beetje waar wij aan toe waren en waar wij op konden koersen los van onze eigen verantwoordelijkheid. Daarnaast heb ik heel veel gesprekken gevoerd waarin wij ontwikkelingen met elkaar analyseerden en zorgen deelden. De verstandhouding met de bewindspersoon was altijd goed.

De heer **Groot**: Oké. Minister Dekker komt aan het roer. Zij ziet het effectief inzetten van het corporatievermogen als haar verantwoordelijkheid. Zij schrijft op 16 juni 2005 in een brief aan de Kamer: "Ik zal daartoe de vereiste instrumenten ontwikkelen en toepassen." Hierop reageert u op 16 juni 2005 per brief aan de directeur-generaal wonen: "Dit moet toch berusten op een misverstand. Het is toch niet de verantwoordelijkheid van de minister om instrumenten te ontwikkelen? Dat is een verantwoordelijkheid van het interne toezicht." Bent u van mening dat het doelmatig inzetten van het corporatievermogen niet tot de verantwoordelijkheid behoort van de minister?

De heer **Van Leeuwen**: Het meest korte antwoord is ja.

De heer **Groot**: Mag ik vragen waarom u die bewuste brief stuurde naar de directeur-generaal, naar mevrouw Bertram, en niet naar de minister zelf?

De heer **Van Leeuwen**: Dat is ook weer zo'n voorbeeld van eerst eens even met elkaar uitkruisen: wat zijn de achterliggende argumenten, wat kunnen wij nog doen om hier enigszins zo te acteren dat de minister daarin nog een nuance kan aanbrengen of een wending kan nemen? Het is niet mijn stijl om meteen hoog van de toren te blazen.

De heer **Groot**: Het was niet omdat u dacht: ik heb misschien meer invloed via mevrouw Bertram dan als ik het rechtstreeks naar de minister stuur?

De heer **Van Leeuwen**: Nee hoor, het is heel gebruikelijk om bij dit soort situaties de ambtelijke top zeker niet over te slaan.

De heer **Groot**: Uw brief heeft wel resultaat, want die conceptbrief aan de Kamer wordt ingrijpend aangepast. Het primaat van het interne toezicht, de eigen verantwoordelijkheid van de woningcorporaties, wordt vervolgens sterker benadrukt in die brief. In die zin was uw brief wel heel effectief. Hebt u dat ook zo ervaren?

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

De heer **Groot**: Dat is dus gewoon goed werk.

De heer **Van Leeuwen**: Ja, daar zit je voor als branchevoorzitter.

De heer **Groot**: We gaan naar een andere casus. Dan haal ik opnieuw de heer Van der Schaar aan op de eerste dag van dit verhoor. Hij herinnerde zich een uitspraak van u dat het Besluit beheer sociale-huursector wel op

één A4'tje zou kunnen. Ik begrijp dat u dat bedoelt als u zegt dat de contramal van de wetgeving in één A4'tje kan.

De heer **Van Leeuwen**: Dat klopt. Natuurlijk is dat een metafoor. Dat is een eigen leven gaan leiden. Dat heb ik ook niet uit de lucht gehaald, want ik vond het een mooie metafoor. Dus dat die gedurende de jaren steeds maar weer oppopte, vond ik prima. Hij drukte uit dat je als overheid, als je het belang van de volkshuisvesting niet zelf definieert ... Daar zijn goede redenen voor. Dat hebben achtereenvolgende ministers iedere keer aan de Kamer uitgelegd en daar heeft de Kamer ook genoeg mee genomen. Minister Remkes heeft nog met zoveel woorden geschreven: er is niet een ideaaltypische omschrijving van het belang van de volkshuisvesting en die ga ik ook niet maken. Nou, klaar. De Kamer vond dat goed. Dat staat in de nota "Mensen, wensen, wonen" of een brief over activiteiten. Dus dan moet je je ook niet intensief met allerlei detailaspecten van de bedrijfsvoering gaan bemoeien, want met welke reden doe je dat dan? Dat heeft geen eind. Dat werkt ook niet en dat zijn ook niet de vereiste checks and balances. Door uw verhoor heen is voor mij de rode draad een ontzettend tekort aan checks and balances. Wat mij voor ogen stond met dat A4'tje, was een aantal keiharde systeemeisen, waar vervolgens effectieve middelen aan hangen die tot checks and balances leiden.

De heer **Groot**: U zegt dat het er bij het afperken van nevenactiviteiten om gaat dat het lokaal gedragen wordt, dat het lokaal invulling moet krijgen. Lokaal vind je natuurlijk al snel overeenstemming. Lokale partijen zijn het er snel over eens dat er iets goeds gebeurt, als het gaat om een dikke portemonnee bij de woningcorporaties.

De heer **Van Leeuwen**: Daarom was ik er ook altijd voorstander van dat de minister wel beschrijft wat het terrein van de volkshuisvesting is, dus waar het hek is. Binnen dat terrein moeten de lokale partijen, de lokale gemeenschap, handen en voeten geven aan het belang van de volkshuisvesting. De minister kan toch niet beslissen of er een renovatie

moet plaatsvinden in Tietjerksteradeel of dat er iemand in Echt uitgezet moet worden?

De heer **Groot**: Oké, we gaan naar een volgend geval. In ons onderzoek kijken we naar de verschillende momenten waarop bewindslieden wet- en regelgeving willen ontwikkelen. Het valt ons op dat er daarbij nog weleens wat schort aan de medewerking van Aedes.

Rond 2000 zit staatssecretaris Remkes aan het roer. Hij is dan bezig met zijn nota "Mensen, wensen, wonen". Remkes wil toch wat meer decentrale prestatiebesturing aanbrengen voor de volkshuisvesting. U hebt het dan over veel te verre gaande rijksbemoediging. Kunt u dat toelichten?

De heer **Van Leeuwen**: In zijn algemeenheid hinkte de nota "Mensen, wensen, wonen" eigenlijk op twee gedachten. In die zin was het een erg paarse nota. De ene bladzijde ging over de markt en de andere bladzijde ging over zware overheidssturing. Ik vond inderdaad dat die zware overheidssturing doorschoot. Er werd ook enorm gebureaucratiseerd. Er moesten regionale woningplannen komen. Er moesten regionale akkoorden gesloten worden met partijen, terwijl de corporaties niet aan tafel zaten. Die partijen zouden dan ongeveer bepalen wat de lokale corporatie moest bouwen. Dat gaat niet werken. Daarom was ik ertegen. Ik ben niet tegen rijksregelgeving, maar ik ben tegen onzinregelgeving.

De heer **Groot**: We zullen de heer Remkes hier nog op bevragen. We zullen vragen hoever die sturing ging. U hebt achteraf gezegd dat u blij was dat die woonwet niet werd ingediend. Vindt u dat nog steeds?

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

De heer **Groot**: In 2002 zijn er problemen bij Woonzorg Nederland, die geld heeft verloren met beleggingen. U zegt dan dat u tegen een verbod op beleggingen door woningcorporaties bent. Klopt het dat u dat destijds zo hebt uitgesproken?

De heer **Van Leeuwen**: Dat zou zomaar kunnen. Een algemeen verbod op beleggen is ook een -- excusez le mot -- onzinverbod. Na de brutering had je twee soorten corporaties: corporaties die in één klap een enorme zak geld kregen, de netto contante waarde van alle toekomstige subsidies -- dit waren met name corporaties met jong bezit -- en corporaties die als een gek hun financiering op orde moesten zien te krijgen. De corporaties met veel geld moesten dat verstandig beleggen, met de nadruk op "verstandig", dus geen avonturen ...

De heer **Groot**: We hebben het hier wel over aandelenbeleggingen. Dan wordt de woningcorporatie een soort beleggingsinstelling. Dat moest kunnen, vond u?

De heer **Van Leeuwen**: Daar had ik ook mijn twijfels bij. Ik vind dat een corporatie haar geld risicomijdend moet beleggen. Ik meen dat er zes risicofactoren zijn. Dan zit je op het niveau van één en twee, en dan houdt het ongeveer op.

De heer **Groot**: Maar flinke aandelenbeleggingen bij woningcorporaties zouden dus moeten kunnen?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, daar zitten geen aandelenpakketten in. Die zouden er wel voor hooguit 30% in kunnen zitten bij een heel solide fonds, met zeer risicomijdende aandelen, in de lijn van dubbel- of triple-A gerate ondernemingen, en dan voor 70% staatsobligaties. Zo'n soort fondsje zou verstandig kunnen zijn.

De heer **Groot**: Bij Woonzorg Nederland ging het echter wel degelijk om echte aandelenbeleggingen.

De heer **Van Leeuwen**: Ja, en daar was ik ook niet voor. Maar dan krijg je de regelreflex: corporaties mogen niet beleggen. Dan vind ik het als branchevoorzitter mijn rol om te zeggen: "Jongens, ho ho, laten we, voordat we nu weer in onze regelreflex schieten en het kind met het badwater

weggooien, eerst met elkaar vaststellen welke risico's er wel of niet gelopen mogen worden. Dat geldt is er; we gaan het toch hopelijk niet onder onze matras leggen."

De heer **Groot**: Dan gaan we naar 2005, wanneer de discussie over topinkomens begint op te spelen. Er is een discussie over een wettelijke publicatieplicht van topinkomens. U bent daartegen.

De heer **Van Leeuwen**: Ook daar ging weer iets aan vooraf. We hadden eerder binnen de vereniging al besloten dat de salarissen openbaar gemaakt moesten worden.

De heer **Groot**: Maar wat is er dan tegen een wettelijke publicatieplicht?

De heer **Van Leeuwen**: Niks, als dat zo'n systeemeis is. Er is wel iets tegen als de verantwoordelijkheid weer wordt overgenomen.

De heer **Groot**: Dit begrijp ik niet. Als je afspreekt dat de inkomens openbaar worden gemaakt, is het toch alleen maar gemakkelijk dat de wetgever dat bekrachtigt?

De heer **Van Leeuwen**: Ik had het liefst een...

De heer **Groot**: En dat iedereen daaraan gebonden is, in plaats van dat sommigen zich daaraan kunnen onttrekken? Dat is toch precies wat u bedoelt met de contramal?

De heer **Van Leeuwen**: Absoluut.

De heer **Groot**: Maar toch bent u tegen zo'n wettelijke publicatieplicht?

De heer **Van Leeuwen**: Ik ben het helemaal met u eens qua doelstelling. Daar stond Aedes ook voor. De regeling die in mijn perceptie getroffen had moeten worden, was: corporaties, gij zult u houden aan uw eigen afspraken.

Er was namelijk een adviesregeling overgenomen door Aedes. Ik denk dat het toen al in de code stond dat je je salaris moest publiceren. Het ging dus om handhaven. Dan hoef je niet erop en erover te gaan met je wetgeving. Je hoeft alleen maar die wetgeving een juridische basis te geven, zodat je kunt handhaven. Daarin zat het nuanceverschil. Ga je het toch weer zelf doen of zorg je ervoor dat datgene wat gemaakt is de contramal krijgt van handhaven?

De heer **Groot**: Ook toen liep die discussie al hoog op. Als je dit soort maatschappelijke discussies in de kiem wilt smoren, ben je toch met een wettelijke publicatieplicht in één keer klaar? Nogmaals, dat past toch helemaal binnen uw gedachte van de contramal?

De heer **Van Leeuwen**: U zegt net iets heel belangrijks, namelijk "in de maatschappelijke discussie die toen speelde ..." enzovoorts. Zou ik op dat onderdeel nu weer dezelfde reactie hebben gegeven? Ik denk het niet. Ik denk dat ik in zo'n situatie net te strak op het conceptuele kader zat en het op zijn juridische merites beoordeelde. Je kunt je afvragen of ik onszelf en de vereniging een dienst bewees door daarop te stipuleren en of we het niet hadden moeten nemen zoals het was.

De heer **Groot**: Het is goed om voortschrijdend inzicht op dit punt te constateren.

In datzelfde jaar, in 2005, gaat het over de prestatievelden in het BBSH. Mevrouw Dekker wil sterker gaan sturen op prestaties. U zegt dan: wij vinden het beter om verantwoording achteraf af te leggen, via het "pas toe en leg uit"-principe. Klopt u dat u geen prestatievelden in het BBSH wilde?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, sterker nog, we hebben er twee aangedragen. "Leefbaarheid" komt van de corporaties, van Aedes. "Wonen en zorg" komt ook van de corporaties, van Aedes. Wij zijn dus wel voor prestatievelden in het BBSH, want leefbaarheid zat daar ook in. Het ging om de vraag wat het karakter was van dat prestatieveld. Is dat een sturingsinstrument vooraf van de overheid? In de wetsgeschiedenis van het BBSH kregen de

prestatievelden geen invulling door de rijksoverheid, in de zin van "jij moet dit nu doen", maar waren het verantwoordingsvelden. Ik heb ze dus ook altijd consequent verantwoordingsvelden genoemd. Op die onderdelen kan de corporatie zich verantwoorden over haar gevoerde beleid.

De heer **Groot**: Dus de hele idee van minister Dekker om wat meer richting te geven, om prestaties meer te sturen, vond u niet goed?

De heer **Van Leeuwen**: Niet op die manier. Ik had wel een akkoord met minister Dekker en overigens ook met staatssecretaris Remkes: het Nationaal Akkoord Wonen. Ik had met minister Dekker een akkoord, ik had met minister Vogelaar een akkoord. Hier zaten veel inhoudelijke zaken in. Als sector zeiden wij dus tegen de minister: als dat jouw beleidsprioriteiten zijn en dit de condities zijn waaronder wij die kunnen realiseren, dan gaan wij dat doen. Ik ben dus helemaal niet tegen overheidssturing, maar dan op macroniveau. De uitwerking op lokaal niveau is de verantwoordelijkheid van de lokale corporatie en de lokale gemeenschap. Wij zijn geen uitvoeringsorganisaties!

De heer **Groot**: Ziet u het zo, dat u die richting opgeduwd werd?

De heer **Van Leeuwen**: Die vrees was er in ieder geval.

De heer **Groot**: We gaan naar 2008. Het gaat dan over toestemming geven voor grote investeringen, in de context van het ss Rotterdam, die boot. In de notulen van de ledenraad staat dat u zegt dat er behoefte is aan toestemming vooraf bij activiteiten in categorie 3. Dat zijn dan die nevenactiviteiten. Vervolgens staat er dat de voorzitter dit niet heeft geaccepteerd. Het komt erop neer dat u niet wilde dat er toestemming nodig was voor dat soort grote investeringen. Laat het voorbeeld van het ss Rotterdam niet juist zien dat zo'n toestemming vooraf heel nuttig kan zijn?

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb ... eh ... die notulen niet teruggelezen.

De heer **Groot**: Wij wel.

De heer **Van Leeuwen**: Het is even de vraag of de boot als nevenactiviteit gekwalificeerd was door het ministerie. Ik meen van niet. Als het echter om evidente nevenactiviteiten gaat, activiteiten waarover je kunt discussiëren of die nog in het belang zijn van de volkshuisvesting -- dan zit je echt aan de rand, zeg maar op het hek van het werkterrein -- vind ik toestemming vooraf geen probleem, ook niet voor 1 miljoen. Als de activiteit binnen het werkterrein valt en er blijkbaar breed draagvlak voor is in die zin dat deze in het belang van de volkshuisvesting is -- in aanvang was er namelijk sprake van een woonfunctie -- zie ik niet goed in waarom er toestemming vooraf nodig is, bij welk bedrag dan ook. Daar heb je een raad van commissarissen voor.

De heer **Groot**: Als we deze voorbeelden de revue laten passeren, kunnen we dan als commissie de conclusie trekken dat de inspanningen van Aedes op het gebied van wetgeving en beleidsontwikkeling steeds gericht waren op het zo veel mogelijk op afstand houden van de overheid? Eigenlijk heeft de commissie-Noordanus eenzelfde conclusie getrokken.

De heer **Van Leeuwen**: Nee. Wel op het op afstand houden van een overheid die verstatelijkt, maar niet van een overheid die de contramal invult, goed toezicht uitoefent, een visie heeft op de volkshuisvesting en daarover akkoorden wil sluiten. Had ik zo'n overheid altijd maar gehad.

De heer **Groot**: Onder een verstatelijkte overheid verstaat u dan een overheid die toch wat meer sturing wil geven aan de volkshuisvestingssector. U zegt eigenlijk dat de sector dat zelf ...

De heer **Van Leeuwen**: "Sturing" is een gevaarlijk woord. Ik ben niet tegen sturing op macroniveau. Dat gaf ik al aan. Ik zou wensen dat alle ministers een heldere visie op de volkshuisvesting hebben en dat ze die zo concreet kunnen maken dat ze er ook met de sector afspraken over willen maken. In mijn tijd had ik dat graag gewild.

Ik ben tegen sturing waardoor verantwoordelijkheid wordt weggenomen bij maatschappelijke ondernemingen en private rechtspersonen, die daarna dan zelf wordt ingevuld. Ik heb daar twee redenen voor. Ik vind dat je dan geen recht doet aan ons stelsel, maar ik vind het ook onverstandig. Dat is een welgemeend advies voor een minister die daarmee bezig is. Hoe vaak wil je naar de Kamer toe? Word je de chef van de corporaties?

De **voorzitter**: De heer Mulder heeft nog een vraag voor u.

De heer **Mulder**: Zegt u nu: de overheid is goed, als ze ons vooral maar veel ruimte geeft? Dat zegt u eigenlijk.

De heer **Van Leeuwen**: Nee, dat is niet wat ik zeg.

De heer **Mulder**: Het BBSH bestaat nu uit meer dan 30 pagina's en u wilt terug naar één A4. Dat zegt toch heel veel?

De heer **Van Leeuwen**: Dat ene A4'tje is tien keer effectiever dan die 30 pagina's van u. Als dat A4'tje was ingevuld zoals het mij voor ogen stond, was deze enquête niet nodig geweest. Die stelling durf ik wel aan.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Hachchi.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Leeuwen, het ministerie zette in 2000 een speciale interne toetsgroep op die keek naar nevenactiviteiten van corporaties. Destijds wilde Aedes zelf ook zitting nemen in die toetsgroep, om zo de bewindspersoon te adviseren over aangemelde nevenactiviteiten. Dit werd niet toegestaan. Verbaasde u dat?

De heer **Van Leeuwen**: Ik kan het me niet herinneren, maar als we dat wilden en het niet toegestaan werd, zal dat me wel verbaasd hebben.

Mevrouw **Hachchi**: En als ik het u nu zo voorhoud, wat vindt u dan ervan dat een belangenorganisatie bij het ministerie zitting wil nemen in een toetsgroep met een soort toezichttaak?

De heer **Van Leeuwen**: Als het om een toezichttaak gaat, moet je op afstand blijven. In een toetsgroep waarin het gaat om de visie van de sector en van de minister en haar departement op de vraag wat in het belang is van de volkshuisvesting, kun je een buitengewoon zinvolle bijdrage leveren om de boel te verhelderen. Als de toetsgroep klaar is -- ik neem aan dat het in dit geval om een advies ging -- is de minister vervolgens geheel autonoom in het uitoefenen van zijn of haar toezichthoudende rol.

Mevrouw **Hachchi**: Dat klinkt als van twee walletjes willen eten. De toetsgroep valt ook onder de toezichttaak van het ministerie.

De heer **Van Leeuwen**: Als ik erover nadenk, denk ik dat dit toen door mij in ieder geval niet is geïnterpreteerd als toezicht, maar als een voorportaal van toezicht. Dat is een adviesrol. Aedes had daar prima in kunnen zitten, om mede afwegingen te maken over de pro's en contra's en over de vraag of iets past of niet. Vervolgens heeft de minister alleen de verantwoordelijkheid om het toe te staan of niet.

Mevrouw **Hachchi**: Heeft Aedes de regelgeving voor het melden van nevenactiviteiten onder de aandacht gebracht van zijn leden?

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: De Algemene Rekenkamer heeft recentelijk een rapport uitgebracht waarin hij stelt dat de corporaties de plicht om nevenactiviteiten vooraf aan de minister te melden, slecht naleefden. Hoe kan dat dan?

De heer **Van Leeuwen**: Dat ligt niet aan het niet-melden door Aedes. Integendeel. Wij gaven alle overheidsregelgeving door, los van de eigen kanalen van het ministerie. Alle regelgeving, alle circulaires en alle MG's,

ging rechtstreeks in veelvoud door naar onze leden. Er kan dus geen misverstand hebben bestaan over de plicht. Dat vervolgens mensen zich niet aan die plicht houden, dat zal.

Mevrouw **Hachchi**: "Dat zal", maar wat zegt dit over de sector, over de corporaties? Ze zijn zich dus wel bewust van de plicht en de regels. Aedes maakte die heel duidelijk kenbaar, zegt u. Trekken ze zich er niets van aan?

De heer **Van Leeuwen**: Dat zal in een aantal gevallen zo zijn. Van een aantal andere gevallen zullen ze zich er waarschijnlijk toch niet bewust zijn geweest dat die ook onder de meldingsplicht vielen.

Mevrouw **Hachchi**: Ondanks dat Aedes er wel moeite voor deed om dit bekend te maken bij zijn leden?

De heer **Van Leeuwen**: Ja, maar er komt veel papier binnen bij een corporatie.

Mevrouw **Hachchi**: Het ministerie hield ook een lijst bij van onrechtmatige nevenactiviteiten. Ze schreef ook corporaties aan. Klopt het dat u boos werd over de publiciteit rond die lijst van het ministerie? Het is weer een vraag of u zich kunt herinneren of u boos was. Ik vermoed dus dat u dit alweer vergeten bent.

De heer **Van Leeuwen**: Dit is mij eerder in herinnering gebracht en dat heb ik al eens uitgezocht. Het klopt, ik was boos. Dat had drie redenen. De eerste reden was dat het ministerie niet heeft voorkomen -- dan druk ik me genuanceerd uit -- dat door deze lijst met 87 nevenactiviteiten, waarvan nog uitgezocht moest worden of ze onrechtmatig waren, 87 corporaties meteen de status kregen dat ze onrechtmatige nevenactiviteiten hadden. Er zaten echter heel veel situaties bij waarin de corporatie om meer informatie was gevraagd. Deze lijst leidde dus tot een megakrantenkop: 87 corporaties houden zich niet aan de wet. U kunt zich voorstellen hoe door deze framing

de onderhandelingspositie rond zelfregulering weer een forse deuk opliep.

Daar was ik dus niet blij mee. Dat is één.

Twee. Er stonden in die lijst van 87 ook situaties die eerder waren gemeld bij het ministerie en waar het ministerie akkoord op had gegeven. Er zaten dus gewoon fouten in die lijst.

Drie. Er stonden activiteiten op waarvan niemand ooit nog bedacht had dat het ministerie daar een opvatting over zou hebben. Tot op de dag van vandaag vind ik dat ook onzin. Dan ging het bijvoorbeeld over een fietsenplan of iets dergelijks. Die categorie! Dan gaat het toch gewoon over de invulling van de werkgeversfunctie?

Mevrouw **Hachchi**: Als ik u zo beluister, had u dus heel wat kritiek op het ministerie.

De heer **Van Leeuwen**: Op deze lijst.

Mevrouw **Hachchi**: Op deze lijst. Is het voor Aedes wel helder wat een corporatie wel of niet mag?

De heer **Van Leeuwen**: Dat is voor niemand helemaal helder. Dat is nu juist de lol. Het belang van de volkshuisvesting is gelukkig niet universeel ingevuld, zoals de heer Remkes dat verwoordde. Zijn voorgangers deden dat ook allemaal. Het belang van de volkshuisvesting wordt dagelijks ingevuld in een lokale, actuele situatie. Dat is in de ene plaats anders dan in de andere plaats en in de ene tijd anders dan in de andere tijd. De ene minister heeft er ook een andere opvatting over dan de andere.

Mevrouw **Hachchi**: U gebruikt het woord "lol". Deze onduidelijkheid heeft toch behoorlijk wat problemen opgeleverd. Hoe kunt u dat woord dan gebruiken?

De heer **Van Leeuwen**: Dat ligt hier niet aan. Je hebt de ruimte om met elkaar heel concrete maatschappelijke vraagstukken lokaal tot een oplossing

te brengen. Dat maakt het vak corporatiebestuurder, het vak wethouder en het vak bewonersvertegenwoordiger nou zo leuk.

Mevrouw **Hachchi**: Maar tegelijkertijd is het onze commissie opgevallen dat de incidenten die zijn voorgevallen allemaal te maken hadden met de onduidelijkheid die er bestond over die zogeheten nevenactiviteiten. Ik denk aan stoomschip Rotterdam, dat al eerder is aangehaald, en de tunnel van Rentreë. Servatius is vandaag ook aan bod gekomen. Uw positieve toon over de ruimte die er is op dat vlak, kan ik dus niet plaatsen.

De heer **Van Leeuwen**: Ik ben al een tijdje weg bij Aedes, dus weet ik niet of ik nog over dezelfde overtuigingskracht beschik. De boot had de steun van de minister. Er was geen onduidelijkheid over de vraag of die tot het belang van de volkshuisvesting behoorde. Dat gebeurde pas later, toen er steeds meer commerciële activiteiten bij kwamen. Maar dan zit je al in het schip. Bij Servatius was het volstrekt duidelijk dat de campus volgens de minister een te groot deel uitmaakte van het totale project en dus niet mocht. Er was geen onduidelijkheid.

Bij de weg was er een rare situatie. De uitkomst was, ook wat de minister betreft, voor zover ik het me herinner, grijs. Mocht het wel of mocht het niet? Het mocht niet als het 20 miljoen kostte, het mocht wel als het 10 miljoen kostte. Blijkbaar is er dus ook nog zoiets als proportionaliteit bij de vraag of iets wel of niet mag.

Mevrouw **Hachchi**: Is het niet heel gemakkelijk om u steeds achter de minister te verschuilen? Is het niet aan de raad van bestuur, inclusief de raad van toezicht, om hierover als eerstverantwoordelijke verstandige beslissingen te nemen?

De heer **Van Leeuwen**: Ik verschuil me helemaal niet achter de minister. Dat heb ik ook helemaal niet nodig.

Mevrouw **Hachchi**: Maar u had net ...

De heer **Van Leeuwen**: Ja, het is absoluut de eerste verantwoordelijkheid van het bestuur en de raad van toezicht. En dat mag, wat mij betreft, drie keer onderstreept worden, met uitroeptekens. Natuurlijk! Daar begint het.

Mevrouw **Hachchi**: Dat vindt u dus ook.

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: In alle drie de voorbeelden onderstreept u echter dat de minister ervan wist. De minister, de minister ...

De heer **Van Leeuwen**: Maar toen ging het om de definitie van het belang van de volkshuisvesting en de vraag of die meer dichtgeregeld zou moeten worden. De voorbeelden die we bespraken, leiden bij mij niet tot de conclusie dat het meer dichtgeregeld moet worden.

Mevrouw **Hachchi**: Dan moet ik u toch corrigeren, mijnheer Van Leeuwen. We hadden het over het feit dat er incidenten plaatsvonden vanwege die nevenactiviteiten.

De heer **Van Leeuwen**: Ja, maar daarover heb ik het volgende gezegd. De ene nevenactiviteit was verboden. Daar was geen onduidelijkheid over. De andere nevenactiviteit, de boot, was geen nevenactiviteit. De weg is helemaal een raar verhaal.

Ik ga even terug naar uw laatste vraag over de raad van commissarissen. Ik was het ontzettend eens met een van de uitspraken -- eigenlijk wel met meer uitspraken -- van de door de minister aangestelde toezichthouder bij Woonbron. U moet het me maar vergeven dat ik zijn naam even niet paraat heb.

Mevrouw **Hachchi**: De heer Zwarts.

De heer **Van Leeuwen**: De heer Zwarts, dank u. Hij zei twee heel ware dingen. De eerste was: mannen met een missie kunnen maar zo van het pad

raken. Daar heb ik nog wel een poosje over nagedacht, met het rapport-Noordanus in de hand. Dat zult u begrijpen. De tweede was: dat soort bestuurders moeten weerwerk hebben, maar dat was er onvoldoende. Daar ben ik het ontzettend mee eens. Er is pas ook een mooi WRR-rapport uitgekomen over de vraag hoe wij weerwerk organiseren.

Mevrouw **Hachchi**: Even terug naar waar we het over hadden, namelijk de incidenten. Het waren toch nevenactiviteiten, of betwist u dat ook? Heb ik u goed gehoord?

De heer **Van Leeuwen**: Volgens mij was de boot in aanvang een woonboot en werd deze ook door het ministerie niet als nevenactiviteit gezien.

Mevrouw **Hachchi**: Zijn de incidenten -- ik houd de koppeling met de nevenactiviteiten -- naar uw mening het topje van de ijsberg als u de sector overziet?

De heer **Van Leeuwen**: Ik kan dat niet beoordelen.

Mevrouw **Hachchi**: U kent de sector beter dan ik, zou ik zeggen.

De heer **Van Leeuwen**: Maar dat is nog geen garantie dat ik het antwoord heb.

Mevrouw **Hachchi**: Ook niet na al die jaren ervaring als voorzitter van de brancheorganisatie van de corporatiesector?

De heer **Van Leeuwen**: Nee. Ik heb mij, denk ik, namelijk even zo vaak ontzettend verrast en overvallen gevoeld als de politiek als er een incident oppopte. Ik heb daar blijkbaar onvoldoende zicht op.

Mevrouw **Hachchi**: Ik heb nog één vraag in dit blok, namelijk over de nevenactiviteiten. Uit ons onderzoek blijkt dat in de periode waarin u voorzitter was van Aedes een groot deel van de aanvragen voor

nevenactiviteiten bij het ministerie zaken betrof die al verboden waren door de toen geldende regels. Dan denk ik aan musea, zwembaden, sporthallen, hotels en ziekenhuizen. Dat had dus niets te maken met onduidelijke regelgeving. Hoe verklaart u dat?

De heer **Van Leeuwen**: Daar zijn drie verklaringen voor, denk ik. De eerste is dat dit speelde in een situatie dat de politiek in het algemeen, en zeker ook de lokale politiek, zeer behendig was in het opzetten van redeneringen waarom het oplossen van een probleem met een zwembad of een museum toch wel in het bijzonder in het belang was van de huurders die in dat gebied woonden. Dus ontstond het idee dat de corporatie daar misschien wel iets aan moest doen. De corporatie was zich waarschijnlijk niet eens bewust van die regels waar u het over had en vroeg aan de minister of het mocht. De corporatie meldde het dus aan als nevenactiviteit.

Mevrouw **Hachchi**: Maar ook hier hoor ik: het ligt aan de politiek, in dit geval de lokale politiek.

De heer **Van Leeuwen**: Uiteindelijk beslist de corporatiebestuurder, met goedvinden van de raad van commissarissen, of de corporatie erin stapt. Daar ligt de eerste verantwoordelijkheid. U vroeg aan mij hoe ik verklaar dat dit gebeurde. Mijn verklaring is dat in een situatie waarin, zoals politici dit vaak uitdrukken, het geld tegen de plinten klotst, lokale bestuurders denken dat ze iets met een beetje soepele redenering ook wel in het belang van de volkshuisvesting gefruitseld krijgen.

Mevrouw **Hachchi**: Bedoelt u met "lokale bestuurders" ook bestuurders van lokale corporaties? Of bedoelt u daar alleen de wethouders mee?

De heer **Van Leeuwen**: Dan bedoel ik alle lokale partijen. Als dat doorgezet wordt, is de lokale bestuurder van de corporatie verantwoordelijk, niet de wethouder.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Groot.

De heer **Groot**: Ik wil het hebben over de relatie met het Centraal Fonds Volkshuisvesting, dat in 1998 is opgericht. Daar was u niet zo gelukkig mee, begrijpen wij uit de stukken. U was al helemaal niet gelukkig toen een paar jaar later de sanctiemogelijkheden van het CFV werden uitgebreid. In 2005 sprak u tegen minister Dekker de vrees uit dat het CFV een te grote rol zou krijgen. Hoe was uw relatie met het Centraal Fonds?

De heer **Van Leeuwen**: Toen het Centraal Fonds uitsluitend de rol van saneerder had bij financiële calamiteiten, was die relatie perfect. Toen het Centraal Fonds werd opgericht, waren de toenmalige organisaties NWR en NCIV bestuurlijk verantwoordelijk, onder voorzitterschap van een onafhankelijke externe voorzitter, die door de minister benoemd werd. Dat was de heer Koopman. Toen er op een gegeven moment een vacature was, hebben de heer Van Velzen en ik de heer Van der Moolen gevraagd of hij ...

De heer **Groot**: Ja, die komt uit uw kringen. In het begin waren de relaties goed, maar ze werden slechter naarmate het Centraal Fonds zich meer ging profileren en meer te zeggen kreeg. Zeg ik dat goed?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, op enig moment veranderde het Centraal Fonds van functie.

De heer **Groot**: Ja, dat hebt u gezegd.

De heer **Van Leeuwen**: De overheid knoopte er een toezichttaak aan vast. Ik vond het een slecht besluit om toezicht en saneren in één hand te brengen. Dat vind ik nog steeds. Dat gebeurde echter. Dan ontstaat er vanzelf een verzakelijking en een afstandelijkheid, omdat ik niet op schoot zit bij de toezichthouder.

De heer **Groot**: U spreekt over verzakelijking, maar het lijkt er ook op alsof de relatie wat vertroebeld raakt. Uit ons onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat

mevrouw Bertram op enig moment voorstelt om te bemiddelen tussen u en het CFV. Herkent u dat beeld van een vertroebelde relatie?

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb op één onderdeel publiekelijk laten merken dat ik het niet eens was met de wijze waarop het Centraal Fonds als toezichthouder invulling gaf aan zijn taak. Het introduceerde namelijk zelf een nieuwe norm en een nieuw woord: vermogensovermaat. Het laatste waarop ik zat te wachten, was nog een toezichthouder die politiek ging bedrijven.

De heer **Groot**: Vermogensovermaat kun je toch ook veel objectiever zien als: de onbenutte mogelijkheden van woningcorporaties om te investeren? Waarom vindt u dat zo'n politiek geladen term?

De heer **Van Leeuwen**: Dan moeten we terug naar de context waarin dit soort woorden oppopt. Ik heb al aangegeven ...

De heer **Groot**: Kunt u alleen vertellen waarom u dat een politieke uitspraak vindt?

De heer **Van Leeuwen**: Omdat het op dat moment, in die context, een politieke lading had.

De heer **Groot**: Omdat er in de politiek al gesproken werd over tekortschietende prestaties van woningcorporaties en u vond dat dit koren op de molen was. Moet ik dat zo zien?

De heer **Van Leeuwen**: Net als heffingen, vereveningen, enzovoorts. Ja, koren op die molen. In plaats daarvan zou je je gewoon moeten houden aan wat er in de wet staat, namelijk presteren naar vermogen.

De heer **Groot**: Beschouwde u de heer Van der Moolen als een vriend of als een opponent?

De heer **Van Leeuwen**: Ik denk niet in die categorieën.

De heer **Groot**: Meer concreet dan. We hebben aanwijzingen om te denken dat u meerdere malen bij de minister hebt aangedrongen op het ontslag van de heer Van der Moolen. Klopt dat?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, totaal niet. Ik heb wel uitgesproken opvattingen, maar ik ben niet dom. Als de overheid het Centraal Fonds toezichthouder maakt, heb ik daar geen rol meer te vervullen. Aedes is voor goed en onafhankelijk extern toezicht. Dat is de enige uitspraak die wij vanaf dat moment nog gedaan hebben. Hoe dat verder allemaal wordt ingevuld ... We zijn ook tegen bureaucrativering, maar dat geldt voor iedere onderneming.

De heer **Groot**: U vond dat het Centraal Fonds de term "vermogensovermaat" niet in de mond moest nemen. U vond ook dat het Centraal Fonds zich niet bezig moest houden met het begrip "doelmatigheid". Waarom eigenlijk?

De heer **Van Leeuwen**: Dat vond ik niet. Ik vind het heel goed als de externe toezichthouder toetst op doelmatigheid, maar dan komen we weer op de systeemwet. Wie maakt dan de benchmark? Wie genereert de informatie daarvoor? Het Centraal Fonds ging op een gegeven moment zelf een soort benchmark ontwikkelen. Daar was ik geen voorstander van.

De heer **Groot**: Maar waarom niet?

De heer **Van Leeuwen**: Omdat er initiatieven liepen in de sector om zelf invulling te geven aan een benchmark. Die had dan automatisch draagvlak van de leden en zou ook als eigendom van de leden voelen. De overheid kan zeggen dat ze vindt dat je je aan een benchmark moet houden en dat ze ook een uitspraak mag doen over de validiteit van die benchmark, maar dat ze ook vindt dat de sector er inhoudelijk over gaat. De overheid zorgt er dan voor dat iedereen zich eraan houdt en ziet daar op toe. In die zin heeft de toezichthouder een opvatting over doelmatigheid.

De heer **Groot**: Wat is er tegen dat een volkshuisvestelijk toezichthouder of een onafhankelijke toezichthouder ook doelmatigheidscriteria ontwikkelt? Dat is toch alleen maar goed? Daar kunt u toch uw voordeel mee doen?

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb volgens mij de vraag totaal beantwoord.

De heer **Groot**: Dan gaan we naar de stuurgroep-Meijerink. Deze stuurgroep buigt zich in 2008 over de hervorming van het toezicht op de sector, nadat er al heel veel rapporten zijn geweest. In deze stuurgroep pleit u voor een onafhankelijk toezichtsorgaan, waarvan de leden worden voorgedragen door de sector zelf. Waarom wilde u een nieuw, onafhankelijk toezichtsorgaan, dat blijkbaar in de plaats van het CFV moest komen?

De heer **Van Leeuwen**: Er liep al breed een discussie over de vraag hoe het toezicht ingericht moest worden. Het was er dus een deel van. Overigens ging de stuurgroep-Meijerink niet alleen over het toezicht maar ook over het stelsel.

De heer **Groot**: Zeker.

De heer **Van Leeuwen**: Bij de toezichtparagraaf heeft de commissie, die bestond uit de topambtenaar, de dg, Aedes en de heer Meijerink, ervoor gekozen om een en ander in één hand te brengen. Het ging dus, in mijn herinnering, om één onafhankelijke toezichthouder. Dat was het standpunt van de commissie.

De heer **Groot**: Kan er van een onafhankelijke toezichthouder sprake zijn als de leden worden benoemd door de sector zelf?

De heer **Van Leeuwen**: Voorgedragen.

De heer **Groot**: Voorgedragen.

De heer **Van Leeuwen**: De minister benoemt.

De heer **Groot**: De minister benoemt.

De heer **Van Leeuwen**: Dit werd ingegeven door de behoefte om de relaties weer op orde te krijgen, om over en weer vertrouwen te krijgen en verbindingen te leggen, niet vanuit macht, maar vanuit draagvlak.

De heer **Groot**: Een onafhankelijke toezichthouder heeft dus draagvlak in de sector nodig? Dat zegt u.

De heer **Van Leeuwen**: Dat geldt eigenlijk wel voor alle toezichthouders. Je kunt wel met het zwaard zwaaien, maar ...

De heer **Groot**: Om een vergelijking te trekken: de leden van het bestuur van de Nederlandsche Bank worden toch niet voorgedragen door de banken zelf?

De heer **Van Leeuwen**: Ik begrijp heel goed dat je daar anders tegen aan kunt kijken. U vraagt mij naar mijn mening. U vraagt hoe wij erop kwamen.

De heer **Groot**: Dit is de redenering.

De heer **Van Leeuwen**: Ja. Iedere andere oplossing is even goed denkbaar en niet fout.

De heer **Groot**: Minister Van der Laan kreeg dat rapport van de stuurgroep-Meijerink onder ogen. Minister Vogelaar is dan al afgetreden. Minister Van der Laan nam dit onderdeel van het advies -- het door de sector zelf laten benoemen -- niet over. Wat vond u daarvan?

De heer **Van Leeuwen**: Hij nam het hele advies niet over. Overigens was het geen advies, maar de uitwerking van een overeenkomst met de minister. Van der Laan zat in hetzelfde kabinet op die ministersstoel. Dat de overeenkomst

met Vogelaar was gesloten en de uitkomst aan Van der Laan was overhandigd, doet niets af aan het feit dat je een deal hebt met "de minister". Ik vond het dus niet chic dat de minister de uitwerking van het onderhandelaarsakkoord min of meer terzijde legde.

De heer **Groot**: U had het idee dat het geen advies was, maar een deal, omdat het ministerie zelf in de commissie-Meijerink was vertegenwoordigd. U vond het dus niet chic van de minister dat hij het niet zag als een deal, maar als een advies dat hij gewoon terzijde kon schuiven.

De heer **Van Leeuwen**: Volgens mij stond er vrij helder in het onderhandelaarsakkoord omschreven wat de status was van de stuurgroep-Meijerink en wat er met de uitkomsten moest gebeuren. Wij hebben in de volkshuisvesting een historie van wetgeving die nogal wat tijd nodig lijkt te hebben. Daarom dachten wij: laten wij het niet op de lange baan schuiven. Wij hebben daarom in het onderhandelaarsakkoord uitonderhandeld dat de minister binnen vier maanden wetgeving in de Kamer zou leggen, gebaseerd op de uitkomsten van de stuurgroep.

De heer **Groot**: Tot slot in dit blok wil ik nog even naar het WSW. We gaan niet in discussie over de vraag of dit nu een toezichthouder is of niet. Wat we in ieder geval wel weten, is dat het WSW belangrijk is bij het beoordelen van de kredietwaardigheid van corporaties. Het is dus een belangrijk instituut. In het rapport "De Balans Verstoord", waar we het eerder over gehad hebben, wordt het merkwaardig genoemd dat er geen publiek toezicht is op het WSW. Deelt u die mening?

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

De heer **Groot**: Waarom niet? Heel kort, graag

De heer **Van Leeuwen**: Het is een onderlinge verzekeringsmaatschappij, een kredietmaatschappij, die kredietwaardigheid beoordeelt. Er is een relatie met de achtervangers. Dan heb ik het dus niet over de overheid als

beleidsmaker, maar over de overheid en de gemeenten, verenigd in de VNG, als achtervangers. Die hebben een achtervangovereenkomst. Op grond van die achtervangovereenkomst hebben ze hun positie.

De heer **Groot**: Daar hoort geen publieke toezichthouder bij?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, dan gaan we weer stapelen. Laten ze daar hun werk als achtervanger gewoon goed doen.

De heer **Groot**: U was een tijdlang commissaris bij het Waarborgfonds. Wist u in die tijd dat er steeds meer derivaten werden afgesloten? Wist u dat er steeds meer risicovolle projecten in de markt kwamen en dat er grote liquiditeitsrisico's werden genomen? Wist u dat als commissaris?

De heer **Van Leeuwen**: Ik ben net als alle commissarissen eind 2008 geconfronteerd met de eerste keer dat er margin calls werden uitgeoefend. Dat was nieuw voor mij.

De heer **Groot**: Wist u dat er bij het WSW derivatenproducten werden goedgekeurd en dat er productacceptatieprocedures waren, zoals gebleken is uit het verhoor van de heer Rink en de heer Van der Post?

De heer **Van Leeuwen**: U koppelt twee dingen aan elkaar. Gelukkig waren er productacceptatieprocedures, maar er werden geen derivaten goedgekeurd. Ik heb gezien dat daar verwarring over is ontstaan. Ik begrijp ook heel goed - - u hebt de brief voorgelezen die de heer Rink geschreven had -- dat die verwarring kon ontstaan. Dat had natuurlijk niet moeten gebeuren. Het WSW keurde geen derivaten goed. In die positie zat het helemaal niet.

De heer **Groot**: Daar is zeker in een eerder stadium wel sprake van geweest, maar toen is het beleid veranderd. Wist u dat er zo werd omgegaan met bijvoorbeeld Deutsche Bank? Wist u dat die langskwam en een product liet beoordelen en, in zijn optiek althans, liet goedkeuren?

De heer **Van Leeuwen**: Wij waren geïnformeerd en stemden er na de verrassing van 2008 -- toen was ik al bijna weg, hè -- van harte mee in dat er vanaf dat moment met haren en snaren gewerkt zou worden aan het opbouwen van kennis over derivaten. Daar heb je dus externe deskundigen bij nodig. Die zijn deskundig omdat ze ergens werken.

De heer **Groot**: Kennis opbouwen is één ding, maar producten min of meer goedkeuren, is wat anders.

De heer **Van Leeuwen**: Daar heb ik mij al over uitgesproken.

De heer **Groot**: U zat als voorzitter van Aedes ook in de raad van commissarissen van het WSW. Hebt u ook gewaarschuwd voor het toenemende gebruik van derivaten en de risico's die daaraan vastzaten?

De heer **Van Leeuwen**: Toen wij in 2008 verrast werden, hebben wij natuurlijk alle corporaties daarvan op de hoogte gesteld.

De heer **Groot**: Binnen het WSW was de reactie dus: kennis opbouwen.

De heer **Van Leeuwen**: Binnen het WSW was de reactie inderdaad: kennis opbouwen. Het ging toen overigens om een beperkt aantal. Dat is ook allemaal opgelost.

De heer **Groot**: U zegt dat u niet bekend was met het goedkeuren van derivaten. Naar uw idee is dat ook nooit gebeurd. Als het wel gebeurd zou zijn, had u dat geweten. Vat ik dat zo goed samen?

De heer **Van Leeuwen**: Hebben moeten weten. Misschien had ik het zelfs wel geweten. Ik heb echter geconstateerd dat in de markt op een gegeven moment de perceptie kon ontstaan dat het WSW het wel deed. Dat snap ik ook, maar dat had niet mogen gebeuren.

De **voorzitter**: De heer Mulder heeft ook nog een vraag voor u.

De heer **Mulder**: Mijnheer Van Leeuwen, ik vind uw beantwoording van de vragen wat dubbel. Wij hebben een BBSH van meer dan 30 A4'tjes en u zegt: doe het maar op één A4'tje, dat is beter. U zegt dat u goed toezicht wilt, maar zodra de bevoegdheden van het Centraal Fonds, de toezichthouder, worden uitgebreid, zegt u tegen minister Dekker dat u ertegen bent. U zegt dat u onafhankelijk toezicht wilt, maar u wilt wel dat de leden worden voorgedragen door uw brancheorganisatie. Is dat niet heel dubbel?

De heer **Van Leeuwen**: Nee.

De heer **Mulder**: Nee?

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Leeuwen, in uw periode als voorzitter van Aedes is er discussie, maatschappelijke ophef, geweest over de beloning van corporatiebestuurders. In 1997 heeft de commissie-Peters hier al uitspraken over gedaan. In het politieke debat ging het aan de ene kant over de openbaarheid, maar aan de andere kant zeker ook over de hoogte van de beloningen. In 2004 heeft Aedes een adviesregeling, de zogeheten Izeboud-code, opgesteld. Hoe dachten de Aedesleden over de Izeboud-code?

De heer **Van Leeuwen**: Positief. Die had draagvlak.

Mevrouw **Hachchi**: Unaniem? Bij alle leden van Aedes?

De heer **Van Leeuwen**: Dan moet ik een kleine nuance aanbrengen. De status van dat advies ... Wij hadden in de cao besloten dat de directeuren apart gezet zouden worden. Ik meen dat de heer Groot in het begin zei dat ze dus hun gang konden gaan. Nee, we hebben daarvoor toen onmiddellijk een adviesregeling laten ontwerpen, onder leiding van Peters en later inderdaad onder leiding van Izeboud. Om het misverstand te voorkomen dat we aan de knoppen zouden zitten, hebben we extern gezaghebbende mensen laten adviseren. Dat hebben we gewoon overgenomen. Ik heb dus

niet aan de leden gevraagd of ze het goed vonden, ik heb tegen de leden gezegd: dit is het.

Mevrouw **Hachchi**: Maar mijn vraag was: wat vonden ...

De heer **Van Leeuwen**: Daar heb ik niet veel kritiek op gekregen. Men vond het dus een goede handelswijze.

Mevrouw **Hachchi**: U hebt er niet veel kritiek op gekregen. Zegt u daarmee dat de leden van Aedes het begrepen en er ook achter stonden?

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: Gold dat in uw periode voor alle leden van Aedes?

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb nooit 100% draagvlak gehad voor welk besluit dan ook.

Mevrouw **Hachchi**: Ook specifiek op het gebied van de beloningen ...

De heer **Van Leeuwen**: Er zal vast ook iemand tegen zijn geweest.

Mevrouw **Hachchi**: Hebt u ook corporatiedirecteuren aangesproken op hun beloningen?

De heer **Van Leeuwen**: Dat hoefde nog niet zo, om een paar redenen. Allereerst had het Centraal Fonds net onderzoek gedaan in opdracht van staatssecretaris Remkes. Hieruit bleek dat de salarissen bij de corporaties, op een enkele uitzondering na -- de bekende Möllenkamp bij Rochdale en, zoals later bleek, Staal -- fatsoenlijk waren en zich in positieve zin onderscheidden van de salarissen in andere sectoren van het middenveld.

Mevrouw **Hachchi**: Over welk jaar hebt u het dan?

De heer **Van Leeuwen**: Dat antwoord moet ik u schuldig blijven. Dat heeft de staatssecretaris aan de Kamer geschreven. Ik citeerde uit een brief van hem aan de Kamer, waarin hij dat rapport, dat onderzoek, meldde. Hij zei: de corporaties doen het beter dan andere sectoren.

De tweede reden is dat in een later stadium staatssecretaris Remkes of minister Dekker -- dat weet ik niet meer -- zich tevreden toonde, ook in de richting van de Kamer, over het advies van de commissie-Izeboud.

Mevrouw **Hachchi**: Ik moet u toch onderbreken. Mijn vraag was: hebt u corporatiedirecteuren aangesproken op hun beloning?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, dat hoefde toen nog niet.

Mevrouw **Hachchi**: Dat hoefde niet? Dat is uw antwoord?

De heer **Van Leeuwen**: Ja.

Mevrouw **Hachchi**: U hebt nog nooit een collega-corporatiedirecteur hierop aangesproken? Het is gewoon een feitelijke vraag.

De heer **Van Leeuwen**: U hebt het over Izeboud en over die periode. Voor die periode geldt dat het niet hoefde. Later heb ik wel hier en daar, en zeker in mijn toespraken, aangedrongen op het handhaven van de afgesproken eigen adviesregeling over het publiceren en het matigen van het beloningsbeleid. Ik heb niet concreet individuele corporatiebestuurders erop aangesproken.

Mevrouw **Hachchi**: U zei net dat corporaties het beter deden. In 2006 ontving ongeveer 10% van de directeuren en bestuurders een salaris boven de wettelijke grens van 2006. In 2007 steeg dat percentage naar 14. Er was dus eerder sprake van een tegengestelde ontwikkeling. De maatschappelijke ophef over beloningen nam namelijk toe. Wat is uw reactie daarop?

De heer **Van Leeuwen**: Bij mijn weten was er in 2005 en 2006 helemaal geen wet.

Mevrouw **Hachchi**: Vanaf 2007 is er de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens.

De heer **Van Leeuwen**: Dat is geen norm.

Mevrouw **Hachchi**: Daarmee zegt u: daar hoefden wij ons niet aan te houden?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, dat zeg ik niet. Ik zeg alleen dat het op dat moment nog geen norm was. Het was een systeem om hoge salarissen in de openbaarheid te brengen, zodat er maatschappelijke druk zou ontstaan om de salarissen te matigen. Ik neem tenminste aan dat dit de bedoeling van de wetgever was. Prima.

Mevrouw **Hachchi**: Dat begreep u? U begreep de maatschappelijke ophef?

De heer **Van Leeuwen**: Ja, natuurlijk.

Mevrouw **Hachchi**: U vond het ook goed?

De heer **Van Leeuwen**: Ik vond de wet voor de openbaarmaking van topinkomens een prima wet.

Mevrouw **Hachchi**: Hoe verklaart u dan de stijging van het percentage corporatiebestuurders die boven de norm uitkwamen? U zegt dat die norm eigenlijk niet gold, maar u vond hem wel van waarde.

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb dat niet paraat, maar ik weet wel dat in enig jaar een hoop te doen was, ook in de pers, over het toenemende aantal. Een simpele verklaring was toen dat de wet niet geïndexeerd was en de

salarissen wel. Ik weet het dus niet. Ik ken de omvang van de overschrijding ook niet.

Mevrouw **Hachchi**: Dan houd ik het erop dat u het niet weet.

U gaf aan dat u begrip hebt voor die maatschappelijke onrust over de beloningen. Ik neem aan dit begrip bij u ook te maken heeft met het feit dat het om volkshuisvestelijk geld gaat?

De heer **Van Leeuwen**: Dat het gaat om functies met een maatschappelijk doel. Ja. Ik weet nooit zo goed wat volkshuisvestelijk geld is.

Mevrouw **Hachchi**: Daar kan ik ook weer vragen over stellen, maar dat ga ik niet doen.

U schreef op 24 november 2008 een brief aan minister Van de Laan. Hierin stelde u dat corporaties ten onrechte als semipublieke instellingen werden gezien en daarmee ten onrechte in de salarisdiscussies werden betrokken. Hoe moet ik dat rijmen met uw eerdere woorden dat u begrip had voor die ophef?

De heer **Van Leeuwen**: Ik vond het heel goed -- daar was ik zelf allang voorstander van -- dat salarissen gepubliceerd werden, overigens niet alleen de salarissen die boven de norm zaten van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens, maar alle salarissen. Op een gegeven moment zag je dat er groot maatschappelijk draagvlak was voor wetgeving over de normering van topinkomens. Dat is wat anders dan openbaarmaking. Het ging om daadwerkelijke normering. Daar was ik niet tegen. De corporaties zaten in het advies van de commissie-Dijkstal in een andere categorie dan de categorie die het kabinet en minister Van der Laan wilden doorvoeren. Daar was ik wel tegen.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Leeuwen, laten we het niet ingewikkelder maken dan het is. U gaf eerst aan dat u begrip had voor de maatschappelijke onrust, de ophef, over die beloningen. Vervolgens vraag ik u om uw brief aan minister Van der Laan uit te leggen. Hierin zei u namelijk dat de

corporatiesector buiten de ophef en de discussie moest blijven. Hoe moet ik die twee standpunten met elkaar rijmen?

De heer **Van Leeuwen**: Dat staat niet in de brief. Ik heb de brief zelf niet paraat, maar ik weet zeker dat dat er niet in staat. Het ging toen om de vraag in welke van de vier categorieën van de commissie-Dijkstal de corporaties zouden worden ingedeeld. De commissie-Dijkstal had de corporaties niet ingedeeld in de categorie "semipublieke overheid", maar in één categorie daarvandaan. Er waren vier categorieën. We zaten niet in de markt. We zaten in categorie 3, zeg ik uit mijn hoofd. Categorie 2 betref de semipublieke sector en categorie 1 betref de overheid. Dijkstal adviseerde op goede gronden, goed gemotiveerd, op basis van veel onderzoek en het advies van een hoop wijze mensen, dat we in categorie 3 moesten zitten. Overnight, door wat door argument men ook bevangen was, werd het ineens categorie 2. Daar was ik tegen.

Mevrouw **Hachchi**: Even los van de categorieën van de heer Dijkstal. U haalde twee punten aan in uw brief. Allereerst schreef u dat u vond dat corporaties geen semipublieke instellingen zijn.

De heer **Van Leeuwen**: In die betekenis. In de definitie van het advies van de commissie-Dijkstal.

Mevrouw **Hachchi**: Oké. Het tweede punt dat ik eruit haal, is dat u vond dat de corporaties ten onrechte in die salarisdiscussie waren beland. Dat staat los van die categorieën.

De heer **Van Leeuwen**: Daar moet ik u het antwoord op schuldig blijven. Dan moet ik de context terughalen. Ik was niet tegen wettelijke normering van topinkomens. Ik vond het advies van de commissie-Dijkstal verstandig. Wij hadden ons neergelegd bij onze indeling in de categorie "semipubliek".

Mevrouw **Hachchi**: We kunnen de brief aan u overhandigen, dan kunt u ernaar kijken.

(De heer Van Leeuwen leest de brief.)

De heer **Van Leeuwen**: Ik heb niets anders bedoeld te schrijven dan dat de corporaties niet bij de discussie betrokken moesten worden over de salarissen in de semipublieke sector zoals die bedoeld was in de definitie van Dijkstal. Wij horen niet in categorie 2 thuis. Wij horen in een andere categorie. Als er dus gedoe is over salarissen in de semipublieke sector -- dat was er -- horen wij daar niet thuis. Wij zitten volgens Dijkstal in categorie 3. Betrek ons dan ook niet in die discussie.

Mevrouw **Hachchi**: Betekent categorie 3 dat corporaties geen semipublieke instellingen zijn?

De heer **Van Leeuwen**: In de definitie van Dijkstal heette het anders. Ik weet niet hoe het heette, maar het heette anders.

Mevrouw **Hachchi**: Zijn corporaties semipublieke instellingen?

De heer **Van Leeuwen**: Dat is een andere vraag. Daar wilt u een ja of een nee op horen, maar die krijgt u gewoon niet. Dan wordt het gewoon een nee. Dit is bijna een semantische discussie. Ik kan niets met het woord "semipubliek". Wat is daar de definitie van? Het zijn private organisaties met een maatschappelijke taak en een toelatingsarrangement met de overheid. Er is extern toezicht door de overheid. Dat is allemaal waar. Als dat de definitie is van de term "semipubliek", vind ik dat prima. Dan zijn het semipublieke organisaties. Ik heb het woord nooit gebruikt, want ik vind het uiterst verwarrend.

Mevrouw **Hachchi**: Het gaat mij in dit verhoor erom dat ik begrijp wat u ervan vond in de tijd dat u opereerde als voorzitter van Aedes. Ik begrijp dat u corporaties als private organisaties zag.

De heer **Van Leeuwen**: Dat zijn ze.

Mevrouw **Hachchi**: Dat zijn ze zelfs. Helder.

Er zijn twee punten waarbij ik u wil vragen in hoeverre u een voorbeeldfunctie had als voorzitter van Aedes. Had u dat beeld? Had u een voorbeeldfunctie?

De heer **Van Leeuwen**: Ik ben een boegbeeld.

Mevrouw **Hachchi**: Als je een boegbeeld bent, zit daar dan een voorbeeldfunctie aan vast? U knikt? Ik weet niet wat voor beweging dat is. Bent u het met me eens?

De heer **Van Leeuwen**: Ik denk dat het zo wordt ervaren, ja.

Mevrouw **Hachchi**: Mag ik u dan twee punten voorhouden? In 2008 ontving u een salaris van €187.000 en een bonus van €42.000. Bij uw vertrek kreeg u ook een bedrag van 1 miljoen mee. Als ik u deze twee punten voorhoud in combinatie met de voorbeeldfunctie, wat zegt u dan?

De heer **Van Leeuwen**: U noemt twee heel verschillende dingen. Ik wil ze graag uit elkaar knippen en over alle twee iets zeggen. Het salaris is vastgesteld door de raad van commissarissen in een periode waarin wij in Nederland anders dachten over salarissen en topinkomens. Er gold nog geen Wet normering topinkomens. De raad van commissarissen heeft twee onderzoeken laten doen. Men heeft allereerst bekeken wat branchevoorzitters in het middenveld door de bank genomen verdienden. Daar verhield het bedrag zich prima toe, in positieve zin. Het was dus laag. Ten tweede was er het advies om aansluiting te houden met de rest van de organisatie en vooral de directie. Daar is mijn salaris toen op vastgesteld. Dat was passend in die tijd. Als de Wet normering topinkomens van toepassing zou zijn op branchevoorzitters, wat niet het geval is, zou het bedrag er nu boven zitten. Daar zou dus een discussie over ontstaan.

Over mijn vertrek bij Aedes wil ik u drie dingen meegeven. Ik was zowel voorzitter van de vereniging als algemeen directeur van de werkorganisatie. Toen de ledenraad de voordracht van de raad van commissarissen niet

overnam om mij nog te benoemen als voorzitter van de vereniging, werd ik, na een dienstverband van 27 jaar, ontslagen als algemeen directeur. In die tijd gold de ontslagbescherming die voor alle Nederlanders gold, namelijk dat je bij onvrijwillig ontslag een schadeloosstelling kreeg. Dat is één.

Twee. Hierover waren bepalingen in mijn contract opgenomen. Het was dus ook een kwestie van nakoming. Uit die bepalingen rolde een schadeloosstelling in enge zin van -- pin me niet vast op het getal -- €650.000. Het andere bedrag, bijna € 350.000, was de uitvoering van een eerder afgesproken pensioenregeling die helaas -- ik kan me de haren uit mijn kop trekken -- niet een jaar eerder is afgewikkeld en dus ging optellen bij mijn vertrek.

Drie. U vroeg of ik een voorbeeldfunctie had. Was die schadeloosstelling van €650.000 een passend bedrag? Het antwoord daarop is ja. Daarvoor heb ik twee normen. De eerste is dat de uitkomst van mijn contract lag onder die van de toen geldende kantonrechtformule, al helemaal als daar zeer terecht een correctiefactor bij was gehanteerd. De tweede is dat het ook lager lag dan de netto contante waarde van het wachtgeld van een Kamerlid met dezelfde leeftijd en hetzelfde aantal jaren als Kamerlid. Dat bedoel ik helemaal niet vervelend. Ik vond dus dat het passend was, als het gaat om de maatschappelijke aanvaarde uitkomsten van zo'n onvrijwillig vertrek.

Mevrouw **Hachchi**: Mijnheer Van Leeuwen, ik heb uw argumenten gehoord, maar begrijpt u dat men, gezien de ophef over beloningen, de positie van Aedes ook zag als windowdressing? Begrijpt u dat?

De heer **Van Leeuwen**: Ik begrijp heel veel van de ontstane ophef. Die is mij niet ontgaan. Ik heb er veel last van gehad. Ik begrijp ook dat dit mede een deuk heeft geslagen in het imago van Aedes.

Mevrouw **Hachchi**: Had dit voorkomen kunnen worden?

De heer **Van Leeuwen**: Ik gaf al aan dat het erg veel gescheeld zou hebben, schat ik zo in, als de eerder gemaakte pensioenafpraak eerder was afgewikkeld. Dan had het in de publiciteit niet opgeteld.

De **voorzitter**: De heer Groot heeft nog een paar vragen voor u.

De heer **Groot**: Ik heb een paar afrondende vragen. Ik wil even terug naar het rapport van Aedes, "De Balans Verstoord". Daarin wordt het probleem gesignaleerd van het morele gevaar bij managers. Daarmee wordt bedoeld dat directeuren die op het schild worden gehesen, op een gegeven moment onaantastbaar worden en zich onkwetsbaar maken voor toezicht. Iedereen wordt blind voor die mensen. De heer Boot heeft hier ook heel veel over gezegd. Die mensen verwerven een machtspositie. Je ziet dit ook terug bij woningcorporaties die fuseren en steeds groter en groter worden. U bent altijd tegen een fusietoets op corporaties geweest. Ziet u dat met de wijsheid van nu anders?

De heer **Van Leeuwen**: Er loopt een rode draad door dit gesprek, waardoor het steeds lijkt alsof ik tegen dingen ben. Ik ga dus eerst maar eens formuleren waar ik voor ben.

De heer **Groot**: Het klopt toch dat u tegen zo'n fusietoets was? U hebt die toch altijd overbodig gevonden?

De heer **Van Leeuwen**: Nee, nee, nee, dat klopt niet. Ik vond de manier waarop men van plan was om de fusietoets in te richten onzin. Deze schoot zijn doel ver voorbij. Ik ben ervoor -- dat mag morgen van mij op dat A4'tje van het BBSH -- dat er lokaal bij de corporatie 24/7 een bestuurlijk verantwoordelijke aanwezig is om zich te verstaan met de maatschappelijke omgeving en de wethouder. Hoe dat concern verder georganiseerd is, vind ik niet spannend. Het gaat om nabijheid. Kan de wethouder, de lokale gemeenschap, 24/7 zaken doen met iemand met bestuurlijke verantwoordelijkheid, die dus niet terug hoeft naar zijn baas? Als dat geregeld is, zijn we klaar. Eén regel op dat A4'tje als systeemeis.

De heer **Groot**: Maar dat verdraagt zich niet met woningcorporaties met 70.000, 80.000 of 90.000 woningen.

De heer **Van Leeuwen**: Dat weet ik niet. Daar ben ik niet zo'n grote voorstander van om een andere reden. We hebben namelijk geleerd dat er naast systeembanken ook systeemcorporaties kunnen bestaan. Anderen moeten maar verstandige dingen zeggen over de vraag wat ongeveer de maat is. Ook voor een corporatie die 40.000 woningen heeft en regionaal werkt, zou ik de eis willen formuleren dat er lokaal iemand bestuurlijk verantwoordelijk en beschikbaar is.

De heer **Groot**: U zei eerder dat u niet kunt zien of het het topje van de ijsberg is. We hadden het over zonnekoningengedrag en eigenhandig gedrag van bestuurders. De heer Erents heeft gezegd dat hij denkt dat dat soort mensen er nog wel rondloopt. Laten we het hebben over het zelfcorrigerende gedrag van de sector. Het was toch zo dat bij congressen de Maserati's, de Volvo's, de grote auto's, gewoon voor de deur stonden? Verschillende mensen hebben gezegd dat mensen elkaar er ook niet op aanspraken. Wat zegt u dan? Zegt dat niet iets over de wijze waarop de interne disciplinerende in de sector werkt?

De heer **Van Leeuwen**: Ik vind dat u een volstrekt doorgeschoten negatief beeld van de corporatiesector neerzet. Er stonden geen Maserati's op de parkeerplaats. Ik doe niet mee met dat soort beeldvorming. Het overgrote deel van de corporatiebestuurders doet gewoon naar eer en geweten zijn werk. Ze kwamen naar congressen om met elkaar van gedachten te wisselen over buitengewoon belangrijke onderwerpen, waarbij ze zich ook ergens aan verbonden. Een aantal megalomane bestuurders heeft dat hele imago naar de gallemieze geholpen, maar ik doe er niet aan mee om dat op de hele sector te betrekken. Nee, er stonden geen Maserati's en extreme Volvo's en andere exorbitante rijkdom op de parkeerplaats. Zo gedroegen de corporaties zich ook niet.

De heer **Groot**: Ik heb ook niet willen zeggen dat dit bij alle corporaties het geval was. Zeker niet. Ik heb alleen willen zeggen dat sommige uit de bocht vlogen en dat er geen krachten op gang kwamen, dat er geen cultuur was

waarin men elkaar erop aansprak. Dat is wat ik wilde zeggen en daar vraag ik uw reactie op.

De heer **Van Leeuwen**: Dat heb ik al helemaal in het begin van het gesprek gezegd. Het heeft mij aan het puzzelen gezet. Ik heb daar nog geen antwoord op. In alle situaties waar we het over hebben gehad, heb ik waargenomen dat mensen zich op een gegeven moment aan Aedes hebben onttrokken, door hun lidmaatschap op te zeggen of doordat ze überhaupt nergens meer kwamen, dus ook niet op de congressen waar u het over had. Elkaar erop aanspreken tijdens dat soort gelegenheden kon dus niet. Ik adviseer mijn opvolger om in de gaten te houden wie er al een hele tijd niet geweest is en om daar op pastoraal bezoek te gaan.

De heer **Groot**: U was tien jaar lang boegbeeld van de sector en voorvechter van maatschappelijk ondernemerschap. Had u, terugkijkende op die periode, iets anders gedaan als voorzitter van Aedes?

De heer **Van Leeuwen**: Ja, natuurlijk. Ik zat 27 jaar in zo'n dynamiek. Mede naar aanleiding van uw onderzoek had ik de gelegenheid om daar nog eens op terug te blikken. De leden hebben mij vaak verweten dat ik mijn oren te veel naar Den Haag liet hangen. Andere leden vonden dat ik de hoek al om was als de rest van het peloton nog moest volgen. Desondanks kan ik niet anders concluderen dan dat ik meer druk had moeten zetten. Dat is één. Twee. Er is een moment geweest dat ik die druk zeer manifest had moeten maken, namelijk toen de ledenraad het akkoord met minister Vogelaar niet ruimhartig wilde uitvoeren. Als gevolg daarvan is de vogelaarheffing gekomen. Ik had toen tot het gaatje moeten gaan. Hoe dat was afgelopen, weet ik niet, maar dan had ik in ieder geval alles in de strijd gegooid wat ik had. Ik denk dat een soort calvinistisch verantwoordelijkheidsgevoel mij daarbij in de weg heeft gezeten.

Als het wel goed was afgelopen, ben ik ervan overtuigd dat we uiteindelijk de wissel hadden genomen naar systeemwetgeving, oftewel het BBSH op één A4'tje. Het is een metafoor hè. Dan was er een investeringsmaatschappij gekomen voor de wijken in plaats van een heffing, en dan hadden we nu niet

de corporatieheffing gehad. Dat spijt mij eigenlijk nog het meest van de hele affaire. Het vertrouwen heeft zo'n deuk gekregen dat de corporaties zo ongeveer met de pootjes omhoog liggen. Er ligt nu een corporatieheffing, of een verhuurdersheffing zo u wilt, maar de facto is het een corporatieheffing, van nagenoeg 2 miljard per jaar. Vestia had nooit mogen gebeuren. Drama! Er is 2 miljard verdampt. Drama! In de corporatiesector heeft dit niet tot solide zelfregulering geleid. De politiek heeft jaar op jaar, kabinet op kabinet, verzaakt om eens een keer een fatsoenlijk debat te voeren over de vraag hoe het maatschappelijk middenveld ingevuld moet worden. Zij heeft verzaakt om de contramal in te vullen, ondanks de overeenkomsten die ik heb gesloten. Daarom zitten we nu in de situatie dat er ieder jaar 2 miljard volkshuisvestingsgeld wordt onttrokken. Daar baal ik goed van.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Leeuwen, we zijn aan het einde van het openbaar verhoor. U zei net, in een felle reactie op een vraag van collega Groot, dat wij de indruk willen wekken dat er alleen maar Maserati's op de parkeerplaatsen stonden. Dat is niet zo. Daarom hebben we ook corporaties bezocht waarvan we hebben gezien dat het heel goed gaat. Onze commissie moet kunnen beoordelen of de vele, vaak zware incidenten voortvloeien uit het stelsel en daarom moeten wij het stelsel doorgronden. Dat betekent ook dat wij alle actoren langs laten komen en in ons eindrapport een plek geven, inclusief Aedes, waar u zelf jarenlang boegbeeld van was. Als voorzitter wil ik u dit meegeven aan het slot. Wij bekijken het hele stelsel en wij moeten wel een verklaring geven voor de incidenten, die deels erg ernstig waren. Daarom zitten wij hier.

De heer **Van Leeuwen**: Dat snap ik.

De **voorzitter**: Wij doen ons werk en nemen onze verantwoordelijkheid.

Sluiting: 15.19 uur